

ISLAMITISCH FINANCIEREN:

FISCAAL MOGELIJK?

ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM
Erasmus School of Economics
Bachelorscriptie

ISLAMITISCH FINANCIEREN IN NEDERLAND

Auteur: Ouarda el Ghannouti

Studentnummer: 322001

Begeleiders:
Prof. Dr. P. Kavelaars & Drs. M.H.M. Smeets

Rotterdam, 9 augustus 2012

Voorwoord

Voor u ligt mijn scriptie die ik geschreven heb in het kader van de afronding van mijn Bachelor Fiscale Economie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Door de opkomst van het islamitisch financieren in de Westerse wereld, zag ik een mooie mogelijkheid liggen voor het schrijven van mijn scriptie. Deze financieringswijze is in Nederland nog niet van de grond gekomen en mede hierdoor is mijn interesse groot. Tijdens mijn onderzoek wilde ik achterhalen of het achterblijven van islamitisch financieren in Nederland te maken heeft met onze huidige fiscale wet- en regelgeving.

Ik vond al snel drs. Smeets bereid om mij te begeleiden bij het schrijven van mijn scriptie. Ik wil daarom van deze gelegenheid gebruik maken om hem te bedanken voor zijn belangrijke aanbevelingen en opmerkingen. Verder wil ik ook prof. dr. Kavelaars bedanken voor zijn bereidwilligheid om mij verder te begeleiden. Zijn enthousiasme en waardevolle adviezen zijn erg belangrijk geweest bij de afronding van mijn scriptie.

Tot slot wil ik mijn ouders bedanken voor hun onvoorwaardelijke steun tijdens het schrijven van deze scriptie.

Rotterdam, 9 augustus 2012

Ouarda el Ghannouti

Inhoud

Inleiding.....	5
1. Oorsprong, Ontstaansgeschiedenis en ontwikkeling van het islamitisch financieren.....	7
1.1 Oorsprong islamitisch financieren	7
1.1.1 Riba-verbod	8
1.1.2 Verbod op onzekerheid (gharar) en speculeren (maysir).....	9
1.1.3 Transacties in verboden goederen en diensten	10
1.1.4 Islamitisch verbintenissenrecht (Fiqh al mu'amalat).....	10
1.2 Toezicht op islamitische financiële instellingen: sharia-raad, fiqh en AAOIFI.....	10
1.3 Ontstaansgeschiedenis van islamitisch financieren.....	11
1.3.1 Ontwikkeling islamitische landen	11
1.3.2 Uitbreiding naar niet-moslimlanden.....	12
1.4 Conclusie	12
2. Islamitische financieringsvormen	13
2.1 Musharaka (delen) en mudaraba	13
2.2 Murabaha (winstopslag)	15
2.3 Al-Ijara (verhuur).....	16
2.4 Conclusie	17
3. Islamitisch financieren onder de inkomstenbelasting	18
3.1 IB-ondernemer	18
3.1.1 Samenwerkingsverbanden in de inkomstenbelasting	19
3.2 Fiscale behandeling islamitische financieringsvormen	20
3.2.1 Musharaka en mudaraba	20
3.2.2 Murabaha	21
3.2.3 Ijara wa Iqtina	22
3.3 Conclusie	23
4. Islamitische financieringen en de vennootschapsbelasting	24
4.1 Achtergrond renteaftrekbepalingen.....	24
4.1.1 Artikel 10 lid 1, onderdeel d Wet VpB 1969	25
4.1.2 Jurisprudentie.....	25
4.2 Islamitische financieringen	26
4.2.1 Artikel 10, lid 1, onderdeel d Wet VpB 1969 en de islamitische samenwerkingsverbanden ..	26
4.2.2 Murabaha en ijara wa iqtina en de onzakelijke lening	26
4.3 Conclusie	27
Conclusie	28
Literatuurlijst	30

Inleiding

Sinds 2007 verkeert de wereldwijde economie in zwaar weer. Door de instorting van de huizenmarkt in de Verenigde Staten kwamen de banken in de problemen. Dit was het begin van de wereldwijde kredietcrisis. In deze tijden van economische crisis ontstaat ook de vraag naar alternatieve economische en financiële stelsels. Zo is bijvoorbeeld het islamitisch financieren wereldwijd in opkomst. Dit lijkt te komen doordat het merendeel van de islamitische financiële instellingen de huidige crisis schijnt te overwinnen. Met een jaarlijkse groei van 15%, is het momenteel een van de snelst groeiende financiële sectoren.¹ Naast onder andere het Verenigd Koninkrijk, Australië² en Denemarken³ doet islamitisch financieren waarschijnlijk binnenkort haar intrede in België⁴ en Frankrijk⁵.

Ook in Nederland is deze groei niet onopgemerkt gebleven. Zo zag minister van Financiën, Wouter Bos, in 2007 Nederland voor zich als financieel centrum voor islamitisch bankieren. Door de onverwachte tussenkomst van de kredietcrisis en de val van het kabinet, heeft hij dit niet mogelijk kunnen maken.

De opkomst van het islamitisch financieren in het westen en de interesse van onze oud-minister van Financiën hebben mij ertoe bewogen dat ik wil onderzoeken of islamitisch bankieren gegeven de regelgeving in Nederland mogelijk is. Aangezien de huidige wetgeving gebaseerd is op de conventionele financieringsvormen richt ik me, op de Nederlandse belastingtechnische aspecten van islamitisch financieren. Mijn hoofdvraag luidt dan ook: *”Op welke wijze wordt islamitisch financieren in de Nederlandse fiscale regelgeving behandeld?”* Ik zal me hierbij met name richten op de inkomsten- en vennootschapsbelasting. Dit doe ik door op de volgende punten te toetsen:

- Fiscaalrechtelijke kwalificatie lening
- Fiscaalrechtelijke kwalificatie rente

Met deze punten wil ik uitzoeken hoe de islamitische financieringsvormen fiscaal behandeld zouden worden. Het uiteindelijke doel is het opsporen en waar mogelijk oplossen van knelpunten die ontstaan bij de fiscale behandeling van islamitisch financieren. Met name rond de vraag of ze karakteristieken van een (traditionele) lening hebben en daardoor geen afwijkende fiscale behandeling.

De fiscale behandeling van een islamitische financiële instelling laat ik verder buiten beschouwing. Ik ga er wel van uit dat deze belastingplichtig is voor de vennootschapsbelasting. Om een antwoord te vinden op de hoofdvraag deel ik mijn onderzoek op in drie onderdelen. Ik zet eerst uiteen wat de oorsprong en daarmee de achtergrond van het islamitisch financieren is. Hierbij geef ik de ontstaansgeschiedenis en opkomst weer in het eerste hoofdstuk. Daarna onderzoek ik welke financieringsvormen mogelijk zijn en hoe deze tot stand komen. Deze zal ik vergelijken met conventionele financieringsvormen in hoofdstuk twee. Vervolgens kijk ik naar de behandeling van deze financieringsvormen onder de huidige inkomsten- en vennootschapsbelasting (hoofdstuk 3 en 4).

¹ N. van Horen, *Islamitisch versus conventioneel bankieren*, DNB Magazine nr. I, 2011, pg. 42

² Muslim Community Cooperative of Australia (MCCA) en Iskan Home Finance *Islamic home financing in Australia*, IslamicBanking.info, 27 november 2009

³ Islamic Bank International of Denmark

⁴ R. Meulders, *La finance islamique sort de l'ombre*, La libre Belgique, 27 januari 2012

⁵ M. Straathof, *Islamitisch bankieren: nog lange weg te gaan*, Nieuw Amsterdams Peil, 16 oktober 2009 <http://napnieuws.nl/2009/10/16/islamitisch-bankieren-nog-lange-weg-te-gaan/>

Gedurende mijn onderzoek probeer ik op de volgende deelvragen een antwoord te geven:

- Wat houdt islamitisch financieren in?
- Welke financieringsvormen bestaan er?
- Kwalificeren de islamitische renteloze leningen als fiscaalrechtelijke zakelijke leningen?
- Kwalificeren de islamitische financieringsvergoedingen als fiscaalrechtelijke rentevergoedingen?
- Op welke wijze dient de regelgeving eventueel aangepast te worden?
- Hoe worden de islamitische financieringsvormen behandeld in de inkomstenbelasting?
- Hoe worden de islamitische leningen behandeld in de vennootschapsbelasting?

Conventionele financieringen zijn financieringen gebaseerd op Westerse gebruiken. Oftewel, op een stelsel waarbij de geldverstrekker een vergoeding vraagt voor het lenen van zijn geld. Islamitisch financieren daarentegen houdt in dat gefinancierd wordt in overeenstemming met de regels van de sharia. Dat betekent niet dat het alleen voor moslims bedoeld is. Islamitisch financieren is gebaseerd op de volgende drie basisbeginselen, verbod op:

- Overmatig speculeren (maysir) en risicovolle transactie aangaan (gharar);
- Investeren in verboden producten⁶ en diensten⁷;
- Vragen en ontvangen van een vergoeding voor het lenen van geld zonder dat gedeeld wordt in het risico van de transactie (riba verbod)

Gezien deze basisbeginselen, met name het verbod op het overeenkomen van rente bij islamitisch financieren, is renteaftrek in beginsel ook niet mogelijk. De huidige wetgeving biedt geen substitutie voor renteaftrek, dus zal ik in de jurisprudentie naar een alternatief moeten zoeken. Ook neem ik de fiscale onevenwichtigheid tussen eigen en vreemd vermogen en invloed hiervan op islamitische financieringen in beschouwing. Deze twee punten zullen centraal staan in mijn onderzoek naar de mogelijkheid van islamitisch financieren in Nederland.

⁶ Zoals investeringen in tabak en alcohol.

⁷ Zoals investeringen in de wapenhandel of bedrijven die in strijd met de sharia handelen.

1. Oorsprong, Ontstaansgeschiedenis en ontwikkeling van het islamitisch financieren

In dit hoofdstuk onderzoek ik wat het islamitisch financieren inhoudt. Ik begin met het uiteenzetten van de achtergrond van het islamitisch financieren, namelijk het islamitische geloof. Daarna zal ik beschrijven welke organisaties zich bezighouden met het toezicht op de financiële instellingen (paragraaf 1.2). Vervolgens zet ik de ontstaansgeschiedenis uiteen.

1.1 Oorsprong islamitisch financieren

De Islam is een van de drie monotheïstisch godsdiensten, en betekent letterlijk vertaald: overgave. Hiermee wordt bedoeld de overgave aan Gods wil en wetten, met de koran als bron van leiding. De Islam vindt zijn oorsprong in de 7^e eeuw. In deze tijd ontving de profeet Mohammed (vznh) openbaringen via de engel Djibriel. Die openbaringen zijn na de dood van de profeet (vznh) vastgelegd in de koran.

De koran bestaat uit 114 hoofdstukken (soerah's) die elk onderverdeeld zijn in verzen (Ayah's). Naast de Koran als leidraad kent de Islam ook de Ahadith (ev. hadith) als aanvulling. Hierin zijn de overleveringen over het gedrag en tradities (soenna) van de profeet Mohammed (vznh) vastgelegd. Uit deze twee bronnen werden later de islamitische wetten vastgesteld, de sharia (letterlijk vertaald: de weg naar de bron). Het islamitisch financieren vindt zijn oorsprong in de sharia, ook wel de islamitische wetgeving genoemd.⁸

In de Islam heeft geld geen intrinsieke waarde.⁹ Het is slechts een middel om ruil tot stand te brengen. Geld kan nooit meer worden dan het in eerste instantie was. Winst kan wel worden behaald indien een goed met intrinsieke waarde tegen geld wordt geruild. Islamitisch financieren is hiermee asset-backed, omdat het geld dat in omloop is nooit hoger zal zijn dan de waarde van de goederen.¹⁰ Deze visie vormt het uitgangspunt voor de islamitische financieringsvormen. In de sharia staan de drie basisprincipes van het islamitisch financieren, namelijk het verbod op:

- Riba;
- Onzekerheid (*gharar*) en speculeren (*maysir*);
- Transacties in verboden goederen en diensten.

Riba betekent letterlijk vertaald vermeerdering. Dat houdt in dat het kapitaal vermeerderd wordt, ongeacht het percentage waarmee het vermeerderd wordt.¹¹ De belangrijkste reden voor het riba-verbod heeft te maken met het feit dat de Islam zaken zoals liefdadigheid en ruimhartigheid aanmoedigt. Het vragen van rente houdt in dat op voorhand voor het gebruik van het geld al een prijs wordt afgesproken. Op deze manier loopt alleen degene die een lening aanvraagt het risico, terwijl de geldverstrekker zonder risico te lopen winst maakt. Er is dan geen sprake meer van liefdadigheid, maar van een steeds groter wordende kloof tussen rijk en arm.

Het risico van wanbetaling wordt bij islamitisch financieren geëlimineerd, omdat de verbintenis wordt gezien als een belofte aan Allah.¹²

Daarnaast zijn overeenkomsten die onzekerheid (*gharar*) en speculeren (*maysir*) bevatten ook niet toegestaan. Verder mag vanuit islamitisch oogpunt ook niet geïnvesteerd worden in verboden goederen en diensten, zoals alcohol, wapenhandel en tabak.

⁸ De sharia bevat de gedragslijnen waaraan iedere moslim zich dient te houden.

⁹ Hiermee wordt bedoeld de waarde van geld als zodanig.

¹⁰ M.J. Sinke, *Halal Mortgage*, Tilburg: Celsus Legal publishers 2007, pg. 6

¹¹ http://www.islaamkennis.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=525&Itemid=119

¹² B. Wielens, *Islamitische woning financieren en de eigenwoningregeling*, masterthesis 2009 Universiteit van Tilburg, pg. 52 <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=96130>

Naast de basisprincipes dienen alle overeenkomsten die worden aangegaan niet in strijd te zijn met het islamitische verbintenissenrecht. Hierna ga ik nader in op de basisprincipes.

1.1.1 Riba-verbod

Zoals al eerder vermeld zijn de basisprincipes van het islamitisch financieren in de sharia vastgelegd. In de Koran komt het woord riba acht keer voor.¹³ In bijvoorbeeld soerah 3 vers 130 staat het volgende over riba:

*“O gij die gelooft,
strijkt niet de rente op
met veelvuldige verdubbeling
en vreest Allah
opdat gij wellicht wel zult varen.”*

De riba in de soerah wordt de riba-al nasia, rente door uitstel, genoemd. Hiermee wordt bedoeld rente die gevraagd wordt doordat uitstel van betaling wordt gegeven. Ondanks dat de tegenprestatie exact gelijk is aan de kwaliteit en kwantiteit van het object, ontstaat er een surplus door de tijd. Naast deze vorm van riba komt in de ahadith de riba al-fadl (rente door ongelijke ruil) voor. Hier ontstaat een surplus doordat geruild wordt in ongelijke eenheden (in gewicht of hoeveelheid) van de goederen. Econoom Mohammad Nejatullah Siddiqi onderscheidt twee soorten benaderingen met betrekking tot de riba, namelijk de klassieke en de moderne benadering. De klassieke benadering beschouwt ieder surplus op het nominale bedrag als riba. Bij de moderne benadering daarentegen wordt de aanwezigheid van onrechtvaardigheid en/of exploitatie beschouwd als riba.

Islam geleerde Sheikh Imran Hossein¹⁴ legt de achtergrond van het riba-verbod uit door het te vergelijken met liefdadigheid (zakaat) en met koophandel die wel toegestaan zijn in de Islam.¹⁵ Volgens hem worden in een maatschappij van riba de rijken rijker, terwijl de armen als maar armer worden. Het verschil tussen riba en zakaat heeft te maken met de intentie. Bij zakaat wordt geld gegeven, waarbij een tegenprestatie ontbreekt. Het is een gift die iedere moslim die over voldoende middelen beschikt verplicht is te doen. Dit in tegenstelling tot riba, waarbij ook geld verstrekt wordt maar tegelijkertijd wordt afgesproken dat ook riba betaald dient te worden. De kredietverstrekker ontvangt uiteindelijk meer dan wat uitgeleend is. Dit is in strijd met de islamitische opvatting van inkomensnivellering en daarom verboden.

Het essentiële verschil tussen riba en koophandel vormt de afwezigheid van het risico. Bij handel heb je namelijk kans op zowel winst als verlies. Bij riba wordt van tevoren al bepaald wat het rendement zal zijn voor de kredietverstrekker zonder dat enig risico gelopen wordt. Tevens heeft de geldverstrekker ook de verplichting om soepel om te gaan met een schuldenaar die niet in staat is om aan zijn betalingsverplichting te voldoen.¹⁶

Met andere woorden door het vragen van riba wordt niet herverdeeld tussen de rijken en armen en dit is in strijd met het ideaal van islamitisch financieren, namelijk dat beide partijen delen in het ondernemersrisico. Of zoals Sheikh Imran Hosein zegt: *“you cannot reap, unless you plant.”*

Imam Razi geeft de volgende uitleg aan de soerah's die riba verbieden¹⁷:

¹³ In de Koran komt het woord riba in de volgende soerah's voor: soerah Al baqara, Al-nisa, Al-imran en Al-rum

¹⁴ <http://www.youtube.com/watch?v=OzJkX9yH78o>

¹⁵ In soerah 2, 275 staat dat koophandel wel toegestaan is.

¹⁶ In Soerah 2, 280 staat dat men soepel dient om te gaan met de schuldenaar, wanneer die niet aan zijn verplichting kan voldoen. Dit wordt in de Islam als rechtvaardig aanvaard.

¹⁷ http://www.islaamkennis.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=525&Itemid=119

“Het verbod op de riba komt voort uit een diepgaande zorg voor het morele, sociale en economische welzijn van de mensheid. Door het vragen van rente eigen je jezelf het eigendom van een ander toe, zonder hem daar iets voor in ruil te geven.”

Er wordt weliswaar geld uitgeleend, maar dat wordt weer teruggegeven door de schuldenaar. Het is dus niet rechtvaardig om meer terug te vragen dan er uitgeleend wordt.

Daarnaast geeft de Imam aan dat de afhankelijkheid van rente ervoor zorgt dat mensen minder geneigd zullen zijn om te werken voor hun geld. Verder zal het toestaan van rente vragen ervoor zorgen dat mensen ontmoedigd worden om, zoals de Islam vereist, goed te zijn voor een ander. Dit leidt ertoe dat de rijken hun voordeel zullen trekken uit het lijden van de armen. Oftewel de kloof tussen de armen en rijken zal dan groter worden.

1.1.2 Verbod op onzekerheid (gharar) en speculeren (maysir)

Het tweede basisprincipe van het islamitisch financieren houdt in dat geen transacties mogen worden aangegaan die excessieve onzekerheid en speculatie bevatten. Overmatig speculeren en onnodig risico moeten vermeden worden. Dit kan door duidelijke afspraken te maken tussen de partijen wat betreft de prijs, kwaliteit en leveringsdatum van het object. Ook mag pas een transactie worden aangegaan als op dat moment de leverende partij de goederen in zijn bezit heeft. Er mag namelijk niet gehandeld worden met iets dat je nog niet in eigendom verkregen hebt.¹⁸ Hierdoor wordt de handel in conventionele¹⁹ financiële producten, zoals derivaten, onmogelijk gemaakt voor de moslims.

Aangezien het doel van derivaten is om risico's te verhandelen en daarmee niet gedeeld wordt in het ondernemersrisico, is dit in strijd met de beginselen van het islamitisch financieren.

Het verbod op gharar en maysir heeft ook tot gevolg dat geen conventionele verzekeringsovereenkomsten mogen worden aangegaan. Bij dit soort overeenkomsten wordt namelijk de verplichting aangegaan tot het betalen van premies, terwijl de tegenprestatie onzeker en ongelijkwaardig is. Het staat niet van tevoren vast hoe hoog de claim zal zijn die de verzekeringsmaatschappij gaat uitkeren (als die überhaupt wordt uitgekeerd). Daarnaast is het ook niet bekend wanneer de uitkering zal plaatsvinden.

Tegelijkertijd wordt met dit verbod ook het moral hazard probleem tegengegaan. Dit begrip houdt in dat wanneer partijen niet direct risico lopen voor hun daden (door het afsluiten van een verzekering), zij hun gedrag zullen aanpassen. Door het afsluiten van de verzekering zullen zij onverantwoorde beslissingen nemen, die zij normaliter niet zouden nemen.²⁰ Het verbod op de verzekeringsovereenkomsten zorgt ervoor dat men alsnog direct risico loopt voor hun daden, waardoor zij hun gedrag niet zullen aanpassen. Hierdoor wordt het moral hazard probleem dus geëlimineerd. Tegenover het ontbreken van een tegenprestatie staat dat de verzekering zekerheid biedt. De fiqh²¹ daarentegen verwerpt dit standpunt, omdat zij²² van mening zijn dat zekerheid geen verhandelbaar goed is. Als alternatief voor de verzekering staan de geleerden de takaful toe. De takaful is een fonds dat opgericht wordt door individuen, die geld bij een fonds deponeren.²³ Vervolgens belegt het fonds dit geld in instellingen die in overeenstemming met de Islam handelen, dus niet in bijvoorbeeld de

¹⁸ C.A. Peeters, *Islamitische financiering in de Europese BTW*, 2010/2011, Erasmus: Europese Fiscale Studies, pg. 4 <http://www.europesefiscalestudies.nl/upload/Cees%20Peeters.pdf>

¹⁹Financiering gebaseerd op Westerse gebruiken.

²⁰ P. de Beer, *Solidariteit in de risicosamenleving*, Universiteit van Amsterdam, pg. 6

<http://www.pauldebeer.nl/documenten/artikelen/solidariteit%20in%20de%20risicosamenleving.doc+de+beer+solidariteit+in+de+risico&hl=nl&gl=nl&pid=bl&srcid=ADGEEShy8CqllYUFjjGe>

²¹ Islamitische jurisprudentie

²²Fiqh-juristen

²³ H. Visser, *De basisbeginselen van islamitisch financieren en financieren zonder rente in het Jodendom, christendom en de islam*, Vrije Universiteit Amsterdam: 2010, pg. 3

<http://personal.vu.nl/h.visser/2011.Basisbeginselen%20islamitisch%20financieren.pdf>

alcoholindustrie. De winst die door dit beleggen behaald wordt, wordt evenredig uitgekeerd aan de inleggers. Indien de verzekeringnemer (inlegger) schade lijdt, kan de claim uitgekeerd worden tot het ingelegde bedrag. Als de geleden schade hoger is dan wat er in dat jaar ingelegd is, wordt het restant uitgekeerd met de inleg van de verzekeringnemers die geen schade geleden hebben. Deze vorm van verzekeren is gebaseerd op vrijwillige bijdragen.²⁴

1.1.3 Transacties in verboden goederen en diensten

De sharia verbiedt moslims ook om direct of indirect zaken te doen met bedrijven die zich richten op het voortbrengen van verboden goederen en diensten. Hieronder vallen niet alleen ondernemingen die bijvoorbeeld alcohol, wapens en tabak produceren, maar ook ondernemingen die handelen in strijd met de basisprincipes. Zo is het verboden voor een islamitische financiële instelling om zaken te doen met een onderneming die gebruik maakt van conventionele financieringsproducten.²⁵

Het is voor de islamitische financiële instellingen slechts toegestaan om wel zaken te doen met ondernemingen die in strijd met de sharia handelen, voor zover er geen andere mogelijkheid is.

1.1.4 Islamitisch verbintenissenrecht (Fiqh al mu'amalat)

Naast de in het voorgaande besproken verboden staan in de fiqh al mu'amalat de eisen waaraan een overeenkomst dient te voldoen. In het contract moet rekening gehouden worden met de volgende eisen:

- De overeenkomst mag slechts één transactie betreffen;
- Er dienen strafbepalingen in opgenomen te worden;
- Het bod en de aanvaarding ervan dienen eveneens vermeld te worden.

Doordat de overeenkomst maar één transactie mag betreffen, zou een conventionele sale-and-lease back constructie twee overeenkomsten nodig hebben. Verder dienen in het contract strafbepalingen opgenomen te worden om te voorkomen dat de partijen ongestraft hun verplichting niet nakomen. Uiteraard dient rekening gehouden te worden met de reden van wanbetaling. Indien de schuldenaar door overmacht (bijvoorbeeld door ziekte) niet in staat is om te betalen, wordt er soepel mee omgegaan. Echter wanneer de betaling uitblijft terwijl de schuldenaar die wel kan voldoen, mag een boete opgelegd worden. Onder geleerden is consensus bereikt omtrent de strafbepaling. De schuldeiser mag namelijk geen boete opleggen die hoger is dan de totale gemaakte kosten (door wanbetaling). Indien dit wel wordt gedaan dient het meerdere aan een goed doel te worden geschonken.²⁶

1.2 Toezicht op islamitische financiële instellingen: sharia-raad, fiqh en AAOIFI

Alvorens een islamitische financiële instelling overgaat tot het aanbieden van financiële producten, dient dit goedgekeurd te worden door de sharia-raad. De raad houdt toezicht op de transacties van de financiële instellingen en heeft daarnaast ook een adviserende rol. De leden van de sharia-raad genieten veel aanzien vanwege hun kennis van de islam. De belangrijkste taak van de leden bestaat uit het analyseren van financiële producten. Indien deze producten *sharia-compliant* zijn wordt een goedkeuringsrapport (fatwa)²⁷ afgegeven.²⁸ Een voorbeeld hiervan is de goedkeuring die gegeven is aan de United Islamic Bank in het Verenigd Koninkrijk voor het verstrekken van halal-hypotheken.²⁹

²⁴ B. Wielens, 2009, pg.9

²⁵ A. Ettafahi, "Halal" woningfinanciering in de Wet IB 2001, de Wet OB 1964 en de Wet BVR, masterscriptie, pg. 18 <http://oathesis.eur.nl/ir/repub/asset/6279/Ettafahi,%20A.doc>.

²⁶ H. Visser 2010, pg. 5

²⁷ Fatwa is een uitspraak of besluit van een hoge geestelijke.

²⁸ A. Ettafahi, pg. 17

²⁹ <http://islamicmortgages.co.uk/index.php?id=172>

De financiële instellingen die islamitische financieringsproducten aanbieden kunnen een eigen raad hebben, zoals Barclays heeft. Daarnaast is het mogelijk om de leden eenmalig in te huren wanneer de organisatie een nieuw product op de markt wil brengen.³⁰

Naast de sharia-raden zijn er ook nog de fiqh academies en de AAOFI (Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institute), die toezicht houden op de islamitische financieringsmarkt. De fiqh academies zijn organisaties die zich bezighouden met de studie van het islamitisch recht.³¹ De academie komt een keer per jaar bijeen om belangrijke onderwerpen met betrekking tot onder andere moderne economische innovaties te behandelen. De laatste tien jaar heeft de academie zich uitvoerig beziggehouden met vraagstukken rond islamitisch bankieren.³² In de AAOFI zijn standaarden voor verslaggeving van islamitische financiële instellingen vastgelegd.³³

Van de regels van de sharia-raden worden algemene regels afgeleid en uiteindelijk tot standaarden ontwikkeld. In tegenstelling tot de sharia-raden en de fiqh, kan de AAOIFI de islamitische instellingen niet verplichten zich aan deze regels te houden.

1.3 Ontstaansgeschiedenis van islamitisch financieren

Islamitisch financieren is nog betrekkelijk jong en heeft daardoor een korte geschiedenis. Het islamitisch bankieren is ontstaan in Pakistan waarna een uitbreiding plaatsvond naar de andere islamitische landen. Vanaf de jaren tachtig van de vorige eeuw werd het in Europa en de Verenigde Staten geïntroduceerd. In Europa neemt Engeland momenteel het voortouw.³⁴

1.3.1 Ontwikkeling islamitische landen

In de periode tussen 1920 en 1930 werden door de moslims banken opgericht, maar dat waren op Westerse principes gebaseerde banken. Dit was het geval in Pakistan, waarbij bij de verstrekking van een lening in plaats van rente een andere vergoeding gevraagd werd. Uiteindelijk werd de vraag naar geld groter dan de kredietinleg waardoor de bank moest stoppen met het verstrekken van geld. Pakistan wordt ook wel de stichter van het islamitisch bankieren genoemd. Hier kwam door de dekolonisatie een enorme vraag op naar een op de islam gerichte economie.³⁵ De eerste islamitische bank, de Mit Ghamr Local Savings Bank, werd in 1963 in Egypte opgericht. In 1976 werd in Maleisië de tweede islamitische bank, Tabung Hajji Bank, opgericht. Kort hierna begon het islamitisch financieren aan een opmars in de overige islamitische landen. De toename van de islamitische financiële instellingen bereikte een piek rond 1973, de oliecrisis. Door de stijging van de olieprijs steeg de instroom van kapitaal en daarmee de welvaart in die landen. Vanaf toen gingen de islamitische landen nauw samenwerken en konden ze gezamenlijk financiële producten aanbieden. Deze samenwerking leidde tot de oprichting van de multilaterale Islamic Development bank in 1975.³⁶ Tegenwoordig geldt dat Iran, Pakistan en Soedan een financiële sector kennen die geheel op de sharia-principes gericht is. In de andere islamitische landen zijn er conventionele banken die meestal ook islamitische financieringsproducten aanbieden.

³⁰B. Bakker, *Islamitisch Financiering Anno 2010 Haken en Ogen*, Maandblad van het Koninklijke NIVRA: De accountant nr. 6, 1 juni 2010

<http://www.accountant.nl/Accountant/Archief/Archief+de+Accountant/2010/Islamitisch+financiering+anno+2010.aspx>

³¹A. Ettafahi, pg. 18

³²W.G. Wolters, *Islamitisch financieren, tussen principes en realiteit*, Sonsbeek Publishers (2009), p. 86.

³³N. el Bouyakoubi, *Islamitische jaarverslaggeving*, postdoctorale scriptie (2010), pg. 3

³⁴M. Schaap, *Islamitische contracten in Nederland?!*, bachelorscriptie 2009, pg. 20

<http://oaithesis.eur.nl/ir/repub/asset/6041/Schaap,%20M.doc>

³⁵B. Verhoef, S. Azahaf en W. Bijkerk, *Islamitisch financieren en toezicht: een verkennende analyse*, DNB Occasional Studies (2008), Vol.6/No.3, pg. 19

³⁶B. Verhoef, S. Azahaf en W. Bijkerk 2008, pg 20 & 21

1.3.2 Uitbreiding naar niet-moslimlanden

In de jaren tachtig van de vorige eeuw werd de eerste islamitische bank, International Islamic bank of Investment and Development, in een niet-islamitisch land gesticht. Dit was het geval in Luxemburg. Deze uitbreiding naar het Westen had te maken met de migratie van de gastarbeiders naar het Westen.³⁷

Uit een onderzoek van KPMG in 2006³⁸ is gebleken dat er 300 islamitische financiële instellingen zijn, die destijds bij elkaar in totaal ongeveer 700 miljard dollar beheren. Verder is gebleken dat het aantal islamitische banken jaarlijks met 15% toeneemt.³⁹ Zo bestaan er in Engeland sinds 2004 drie islamitische banken. Ook bieden enkele niet-islamitische banken (HSBC, Citigroup en Lloyds) islamitische financieringsproducten aan.⁴⁰

Verder heeft Denemarken ook een islamitische bank. In België⁴¹ en Frankrijk⁴² wordt momenteel door de overheid gekeken naar de mogelijkheid om islamitisch financieren in te voeren.

1.4 Conclusie

Uit dit hoofdstuk blijkt dat het islamitisch financieren gebaseerd is op de sharia. Het uitgangspunt is dat geld geen intrinsieke waarde heeft en daardoor slechts een ruilmiddel is. Dit houdt dus in dat winst die behaald wordt door handel in geld (financial assets) niet is toegestaan. In de sharia staan de basisprincipes, namelijk het verbod op riba, excessieve onzekerheid, speculeren en transacties in verboden goederen en diensten. Daarnaast dient ieder contract in overeenstemming te zijn met het islamitische verbintenissenrecht.

Het aantal islamitische banken is sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw sterk in opkomst in Europa. Deze trend zet zich voort door een jaarlijkse groei van ongeveer 15%.⁴³ De financieringsproducten die de islamitische banken aanbieden dienen in overeenstemming te zijn met de basisprincipes. Deze producten dienen eerst goedgekeurd te worden door de sharia-raad. De fiqh en AAOIFI spelen ook een belangrijke rol bij het toezicht op de financiële instellingen. In het volgende hoofdstuk ga ik in op de islamitische financieringsvormen.

³⁷ B. Verhoef, S. Azahaf en W. Bijkerk 2008, pg 20 & 21

³⁸ KPMG ' *Making the transition from niche to mainstream* ', 2006

³⁹ N. Van Horen 2011, pg. 42

⁴⁰ R.P.J.L. Tjittes, *Islamitisch financieren in Nederland*, Rechtsgeleerd Magazijn THEMIS 2008-4, pg. 136

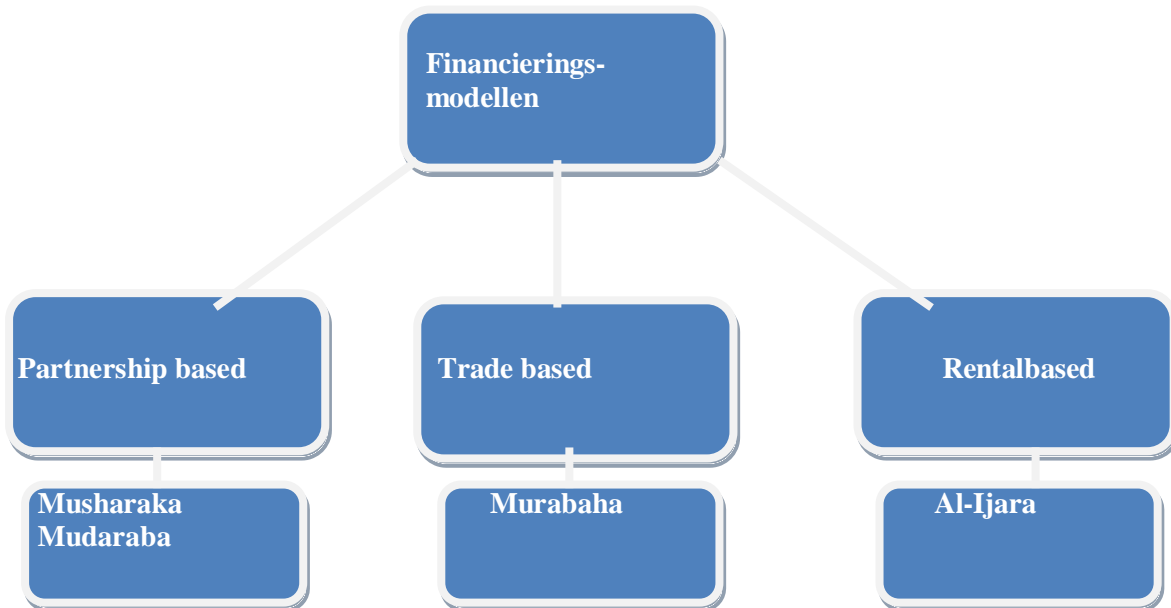
⁴¹ R. Meulders 2012

⁴² M. Straathof, *Islamitisch bankieren: nog lange weg te gaan*, Nieuw Amsterdams Peil, 16 oktober 2009 <http://napnieuws.nl/2009/10/16/islamitisch-bankieren-nog-lange-weg-te-gaan/>

⁴³ R. Kist, *Bankieren moslims verstandiger?*, NRC: 8 november 2011 <http://www.nrcnext.nl/blog/2011/11/08/bankieren-moslims-verstandiger/>

2. Islamitische financieringsvormen

Nu uiteengezet is wat de basisprincipes zijn van het islamitisch financieren, onderzoek ik in dit hoofdstuk welke financieringsvormen mogelijk zijn. Zoals in hoofdstuk één uiteengezet is, is handel in de islam toegestaan en daarmee ook de hierdoor verdiende vergoeding. Het vragen van een vergoeding is alleen mogelijk indien de financier risico loopt over het geleende geld. Hierdoor kunnen de islamitische financiers ondanks het renteverbod winst behalen. Bij het vragen van rente daarentegen wordt geen handel gedreven en dus geen risico gelopen, terwijl de vergoeding op voorhand vaststaat. In onderstaande figuur⁴⁴ staan de financieringsmodellen die islamitisch financieren mogelijk toestaan:

Figuur 1

2.1 Musharaka (delen) en mudaraba

Bij de musharaka wordt tussen de bank en de ondernemer een samenwerkingsverband aangegaan. Hierbij koopt de bank de benodigde activa terwijl de ondernemer de betalingen in termijnen voldoet, waardoor aan het einde van de looptijd het eigendom van de bank naar de ondernemer overgaat. De samenwerking die wordt aangegaan is bedoeld om het project van de ondernemer te financieren. Bij deze financieringsvorm wordt de winst verdeeld aan de hand van een overeengekomen verdeelsleutel en het verlies naar rato van hun kapitaalbreng. Doordat de financiële instelling geld inbrengt, wordt het risico genomen om dit kwijt te raken. In ruil hiervoor krijgt de kredietverstrekker de mogelijkheid om invloed uit te oefenen op het beleid van de onderneming. Echter, in de praktijk komen de partijen meestal overeen dat slechts één persoon de taken van het management op zich neemt.

De musharaka is in de wereld van islamitisch financieren, de minst populaire financieringsvorm. Door de kredietvragers bij voorbaat garanties op winst te geven, proberen islamitische financiers deze financieringsvorm weer geliefd te maken.⁴⁵ De keerzijde hiervan is dat het geven van garanties in strijd is met de voorwaarde dat een risicofactor aanwezig dient te zijn. Hierdoor worden de garanties als rentevergoeding beschouwd en hetgeen zoals uiteengezet is niet toegestaan.⁴⁶

⁴⁴Organization Renaissance Educational Empowerment for Awareness and Awakening(REEFAAA), *Basics of Islamic Finance & Banking*, online digital education HD part 1- 2011

⁴⁵H.G. Rammal, pg. 2

⁴⁶ H.G. Rammal, p. 5

De mudaraba overeenkomst wordt gelijkgesteld aan de musharaka. Het verschil tussen deze twee heeft te maken met de verdeelsleutel van het verlies. In plaats van naar rato inbreng wordt het verlies bij deze overeenkomst in eerste instantie door de financier gedragen. Het verlies dat maximaal gedragen kan worden is gelijk aan de hoogte van de kapitaalbijbreng.⁴⁷ Doordat de bank in dit geval als eerste het verlies lijdt, is risico van de bank hier dus hoger, terwijl dat van de ondernemer lager is. Een ander verschil is dat de financier zich dient te onthouden van inmenging in de dagelijkse gang van zaken in de onderneming.⁴⁸ De bank kan vergeleken worden met een commanditaire vennoot (geldverstrekker).⁴⁹

De hoogte van de vergoeding die de financier vraagt is afhankelijk van de volgende factoren⁵⁰:

- Winstverwachting;
- Risicofactor

Doordat bij de mudaraba en musharaka de bank partner wordt van de ondernemer en een groot deel van het ondernemingsrisico loopt, worden deze als de meest zuivere vorm van islamitisch financieren beschouwd.⁵¹

Het wezenlijke verschil tussen deze financiering en de conventionele is de manier waarop de kredietverstrekkers hun rendement behalen. In plaats van een passieve rol in te nemen en rente te vragen, delen de islamitische banken door het aangaan van partnerschap in zowel de winst als het verlies (PLS)⁵² van de onderneming. Een ander verschil is dat ingeval de financiering gebruikt wordt voor de aanschaf van een goed, de bank het goed niet in onderpand houdt maar mede-eigenaar wordt. Het eigendom wordt bij iedere periodieke betaling deels overgedragen.

In onderstaande figuren⁵³ staan de musharaka en mudaraba schematisch weergegeven:

Figuur 2: musharaka

Figuur 3: mudaraba

⁴⁷ J. el Hannouche, *Tussen renteverbod en winstgebod. Een analyse van de bijzondere juridische risico's van islamitisch bankieren in Nederland*, Universiteit van Amsterdam Masterscriptie: 2010, pg. 23

⁴⁸ L.L.J. van Eekelen, *Islamitisch Bankieren*, Research Memorandum december 1992: Vrije Universiteit Amsterdam, pg. 7

⁴⁹ In hoofdstuk 3 zal ik ingaan op de verschillen tussen de mudaraba overeenkomst en de commanditaire vennootschap. Dit zal van belang zijn voor de fiscale behandeling (in de inkomstenbelasting).

⁵⁰ H. Zubair, *Mudaraba as a mode of finance in Islamic banking: theory, practice and problems*, gepubliceerd in: Journal of Middle East Business and Economics, Vol. 14, No. 2 (December 2002), pg. 41 & 42

⁵¹ S. Ismail, "Why Islam has prohibited Interest and Islamic alternatives for financing," Chief Executive, pg. 16 & 21

<http://www.alqalam.org.uk/UserFiles/File/TheproblemswithInterest.pdf>

⁵² Profit Loss Sharing

⁵³ Deze figuren heb ik overgenomen van: J. el Hannouche, *Tussen renteverbod en winstgebod. Een analyse van de bijzondere juridische risico's van islamitisch bankieren in Nederland*, Universiteit van Amsterdam Masterscriptie: 2010, pg. 70

http://www.juridesk.nl/Islamic_Finance/Tussen_renteverbod_en_winstgebod_De_bijzondere_juridische_risico's_van_islamitisch_bankieren_in_Nederland_door_J_el_Hannouche.pdf

2.2 Murabaha (winstopslag)

De murabaha is een overeenkomst waarbij twee keer sprake is van een verkrijging. De verkoper draagt eerst de (on)roerende zaak over aan de bank (eerste verkrijging). Vervolgens verkoopt de bank de onroerende zaak aan de klant voor de prijs waartegen ingekocht is, verhoogd met een winstopslag (tweede verkrijging). De opslag moet de gemaakte transactiekosten dekken. Wanneer de bank het object overdraagt aan de klant, geeft het uitstel van betaling. Daarnaast is de klant verplicht het van de bank over te nemen. Voordat de bank tot de aankoop overgaat, dient de kredietvrager eerst te beloven het object te zullen overnemen. Deze transactie bestaat uit de volgende stappen:⁵⁴

1. De ondernemer geeft aan de bank door welke activa de onderneming nodig heeft.
2. De bank gaat akkoord met het kopen van die goederen en stuurt de order naar de ondernemer/klant. Hierin dient al opgenomen te worden wanneer er geleverd zal worden door de bank en wanneer de ondernemer over zal gaan tot betalen.
3. De ondernemer gaat ermee akkoord en is daarmee verplicht om de goederen te kopen van de bank. Hiermee wordt in overeenstemming met de sharia gehandeld. De bank mag niet het risico lopen dat de klant uiteindelijk de goederen niet koopt.
4. De bank koopt de goederen van een derde partij in. Er mag namelijk pas gehandeld worden in iets nadat je het eigendom in bezit hebt gekregen.
5. De klant is verplicht om de activa van de bank over te nemen tegen de prijs (inclusief de markup) die vooraf afgesproken is. De levering zal dan meteen plaatsvinden, terwijl de betaling later wordt verricht. Dit kan in termijnen maar ook in een keer.

De murabaha lijkt dus op een koop op afbetaling en wordt gebruikt indien de verkoper (eerste eigenaar in dit verband) niet bereid is om een betalingsregeling te treffen met de klant. Hierdoor moet er een geldverstrekker tussen komen. Deze overeenkomst heeft meestal een korte looptijd. Doordat de winstopslag van de financier van te voren vaststaat, komt de murabaha het meest overeen met de conventionele lening. Er zijn wel enkele verschillen tussen deze twee.

Allereerst wordt een murabaha aangegaan voor de aankoop van een specifiek goed, terwijl bij een gewone lening de schuldenaar het geld vrij kan besteden. Verder heeft een conventionele bank een passieve rol (slechts een kredietverstrekker), terwijl bij de murabaha de bank actief betrokken is doordat de bank zowel het juridisch als economisch eigendom verkrijgt.⁵⁵ In tegenstelling tot de conventionele bank loopt de islamitische bank risico's (bijv. waardedaling van de goederen) en daarmee wordt de aan de klant berekende winstopslag gerechtvaardigd. De rente die de conventionele banken vragen wordt daarom als onterecht beschouwd. Echter, menig islamgeleerde ziet de winstopslag als een vorm van verkapte rente en daardoor in strijd met de sharia.⁵⁶ Met name doordat bij de bepaling van de winstopslag wordt aangesloten bij de geldende marktrente.⁵⁷ Hierover is door de fiqh academies nog niets besloten. Belangrijk is of de Nederlandse fiscale wetgever deze vergoeding ook als een verkapte vorm van rente ziet en daarmee de renteaftrek toestaat. Dit zal in hoofdstuk drie en vier aan bod komen.

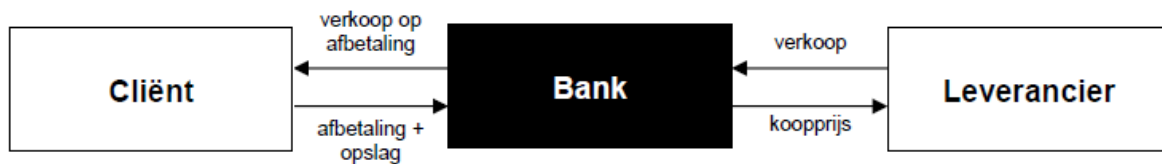
⁵⁴ P. Moore, *Islamic Finance a Partnership for Growth*, London: Euromoney Publications Plc 1997

⁵⁵ O. Salah, *Islamic Financial Transactions – Backgrounds & Structures*, Universiteit van Tilburg 17 november 2010

⁵⁶ M. Schaap 2009, pg. 12

⁵⁷ C.A. Peeters 2010/2011, pg. 8

Tot slot mag geen boete opgelegd worden aan de klant wanneer die niet in staat is om aan zijn betalingsverplichting te voldoen. Dit mag alleen indien de klant wel aan zijn verplichting kan voldoen, maar om de een of andere reden dit niet wil. Voorwaarde is wel dat de opgelegde boete aan een goed doel geschonken wordt.⁵⁸

Figuur 4: Murabaha⁵⁹

2.3 Al-Ijara (verhuur)

De ijara overeenkomst lijkt op die van de murabaha, doordat in beide gevallen de financiële instelling het goed voor de klant koopt. Bij de ijara wordt vervolgens het goed verhuurd. De economisch en juridisch eigendom ligt bij de financier en huurder krijgt het gebruiksrecht. In ruil hiervoor betaalt de cliënt een vergoeding (huur) aan de financier. Het goed komt op de balans van de eigenaar, in dit geval de kredietverstrekker. De ijara wordt het meest gebruikt voor de aanschaf van machines, voertuigen en onroerende zaken.⁶⁰ Aangezien de klant uiteindelijk niet het eigendom verkrijgt laat ik de ijara verder buiten beschouwing.

Naast de ijara kent het islamitisch financieren ook de ijara wa iqtina. Dit betekent letterlijk vertaald: verhuur en koop. In tegenstelling tot de ijara biedt deze vorm de mogelijkheid om aan het einde van de looptijd over het eigendom te beschikken (hetzij direct na de betaling van de laatste termijn of tegen een koopoptie).

Doordat de juridische eigendom bij de financier ligt, komt naar mijn mening deze vorm het meest overeen met een conventionele financial leaseconstructie en de huurkoopovereenkomst.

Een verschil met financial lease is wel dat het islamitische verbintenissenrecht door het gharar en maysir verbod geen sale-and-lease back constructie toestaat. Dit is slechts mogelijk ingeval een dergelijke constructie in twee transacties opgesplitst wordt. Verder geldt dat bij wanbetaling een boete gerechtvaardigd wordt, voor zover deze aan een goed doel geschonken wordt.

Figuur 5: Al-Ijara⁶¹

Figuur 6: ijara wa iqtina⁶²

⁵⁸M. Iqbal and D.T. Llewellyn, *Islamic Banking and Finance: New Perspective on Profit-Sharing and Risk*, 2002

⁵⁹J. el Hannouche 2011, pg. 71

⁶⁰R.P.J.L.Tjittes 2008, pg. 142

⁶¹J. el Hannouche 2011, pg. 71

2.4 Conclusie

In dit hoofdstuk heb ik onderzocht wat onder islamitische financieringen wordt verstaan. Hierbij speelde met name het PLS-systeem een belangrijke rol. Dit systeem legt uit hoe islamitische banken in staat zijn om rendementen te behalen zonder dat dit in strijd is met het riba-verbod. Doordat zowel de bank als de cliënt delen in het ondernemersrisico wordt het vragen van een financieringsvergoeding gerechtvaardigd. De conventionele banken daarentegen nemen een passieve rol door slechts geld uit te lenen aan de cliënten en hiervoor rente te vragen.

Wat betreft de lease overeenkomsten zijn de voornaamste verschillen dat een sale-and-lease back niet mogelijk is binnen het islamitisch financieren. Die vereist namelijk twee verschillende overeenkomsten. Daarnaast geldt ook dat slechts een boete opgelegd mag worden indien deze vervolgens aan een charitatieve instelling wordt geschonken. In hoofdstuk 3 en 4 onderzoek ik op welke manier de zojuist besproken financieringen fiscaal behandeld kunnen worden.

⁶²J. el Hannouche 2011, pg. 71

3. Islamitisch financieren onder de inkomstenbelasting

In hoofdstuk 2 heb ik uiteengezet welke financieringsvormen voldoen aan de vereisten van de shari'a. In hoofdstuk 3 onderzoek ik met welke conventionele financieringsvormen deze het meest overeenkomen. Deze vergelijking zal ik gebruiken om te onderzoeken of de islamitische financieringsvormen worden erkend voor de toepassing van de inkomstenbelasting. Mijn onderzoek richt zich op financieringen waarvan een ondernemer gebruik kan maken. Ik ga er dus van uit dat de kredietnemer een IB-ondernemer is en dat de financier belastingplichtig is voor de vennootschapsbelasting. De belastingplicht van de financier laat ik verder buiten beschouwing. Daarom begin ik met het uiteenzetten van de wijze waarop de ondernemer in de heffing van de inkomstenbelasting wordt betrokken. Aangezien een van de drie islamitische financieringssoorten op samenwerking gebaseerd is, zal ik ook kort ingaan op de wijze waarop samenwerkingsverbanden in de heffing van de inkomstenbelasting worden betrokken. Vervolgens behandel ik het fiscale winstbegrip van de inkomstenbelasting, in het bijzonder het totaalwinstbegrip en het jaarwinstbegrip (op basis van het goedkoopmansgebruik)

3.1 IB-ondernemer

Onder de inkomstenbelasting, wordt belasting geheven over het inkomen van natuurlijke personen. Op deze wijze worden ook ondernemers in de heffing betrokken. In artikel 3.4 Wet inkomstenbelasting 2001 (hierna: Wet IB 2001) staat de definitie van een ondernemer:

*“De belastingplichtige die voor eigen rekening een onderneming drijft (**feitelijk ondernemerschap**) en die rechtstreeks wordt verbonden voor verbintenissen betreffende die onderneming (**verbonden ondernemerschap**).”*

Een definitie van het begrip onderneming staat niet in de Wet IB 2001, maar kan wel uit de jurisprudentie⁷⁹ gehaald worden. Onder een onderneming dient te worden verstaan een organisatie van kapitaal en arbeid die deelneemt aan het economische verkeer en daarbij de volgende kenmerken vertoont:

- Zelfstandigheid;
- Duurzaamheid;
- Winstoogmerk;
- Niet beperkte kring van afnemers heeft.

Met het criterium feitelijk ondernemerschap wordt bedoeld dat de ondernemer zelfstandig (onder eigen naam, voor eigen risico en verantwoordelijkheid) de onderneming drijft. De ondernemer dient dus tot zowel de winsten als de verliezen gerechtigd te zijn en geen dienstverband te hebben. Het begrip verbonden ondernemerschap houdt in dat het alleen ter beschikking stellen van kapitaal aan een onderneming niet voldoende is. De IB-ondernemer dient tegenover de zakelijke crediteuren aansprakelijk te zijn voor de verplichtingen die de onderneming aangaat. Een commanditaire vennoot valt onder de categorie medegerechtigde (artikel 3.3, lid 1, onderdeel b, Wet IB 2001), omdat hij gerechtigd is tot het vermogen van een onderneming maar niet verder aansprakelijk is dan tot zijn ingebrachte kapitaal. Hij loopt alleen risico over het ingebrachte kapitaal en wordt niet verbonden voor verbintenissen betreffende die onderneming, waardoor hij de ondernemerstatus mist. Met andere woorden een commanditaire vennoot voldoet niet aan deze twee voorwaarden en wordt daarom in de inkomstenbelasting niet als ondernemer beschouwd.⁸⁰ Hierdoor komt de medegerechtigde ook niet in aanmerking voor de ondernemersfaciliteiten en is inkomstenbelasting verschuldigd over het aan hem toekomende winstdeel.

⁷⁹ Onder andere: Hof Amsterdam 10 mei 1971, nr. 211/1969, BNB 1972/31, HR 29 augustus 1997, nr. 32 696, BNB 1998/5 en HR 4 mei 2012, nr. 11/02959, LJN: BV0662, NTFR 2012/1204 m. nt. Pieterse

⁸⁰L.W. Sillevius & M.L.M. van Kempen, Inkomstenbelasting: Studenteneditie 2010-2011, Deventer: Kluwer 2010, pg. 114 & 120.

3.1.1 Samenwerkingsverbanden in de inkomstenbelasting

Naast de zelfstandige ondernemer worden ook natuurlijke personen die in een samenwerkingsverband zitten (waarin een onderneming wordt gedreven) in de heffing van de inkomstenbelasting betrokken. Onder samenwerkingsverbanden in de inkomstenbelasting vallen de vennootschap onder firma (hierna: vof), de maatschap en de commanditaire vennootschap. De samenwerkingsverbanden, ook wel personenvennootschappen genoemd, worden fiscaal ‘transparant’ behandeld. Hierdoor wordt de winst, behaald uit het samenwerkingsverband, rechtstreeks bij de individuele deelgerechtigden belast. Het is dus niet het samenwerkingsverband dat fiscaal winst geniet, maar de ‘achterliggende’ vennoten. De vennoten hebben de mogelijkheid om zelf de winstverdeling te bepalen. Het is alleen niet toegestaan om de winst aan één vennoot toe te rekenen (artikel 7A: 1672 BW). Het verlies daarentegen mag wel geheel aan één vennoot worden toegerekend.

Indien het natuurlijke personen betreft, worden zij over hun winstdeel belast met inkomstenbelasting. Rechtspersonen worden voor hun aandeel in het samenwerkingsverband belast in de vennootschapsbelasting. In de Wet IB 2001 heeft elke vennoot een eigen onderneming (dit geldt uiteraard niet voor de commanditaire vennoot), waarop dezelfde regels van toepassing zijn als bij een eenmanszaak.⁸¹

3.1.2 Fiscale winstbegrip van de inkomstenbelasting

In artikel 3.8 Wet IB 2001 is het winstbegrip omschreven, namelijk:

Winst uit een onderneming (winst) is het bedrag van de gezamenlijke voordelen die, onder welke naam en ik welke vorm ook, worden verkregen uit een onderneming.’

Dit wordt ook wel het totaalwinst begrip genoemd, het is de winst die gedurende de gehele duur van de onderneming behaald wordt. De totaalwinst wordt objectief bepaald, namelijk als het verschil tussen begin en eindvermogen (gecorrigeerd voor stortingen en onttrekkingen). Deze winst wordt bepaald volgens het nominalistische stelsel. Ter bepaling van de totaalwinst is belangrijk om het beginvermogen vast te stellen. Tot het ondernemingsvermogen behoort het vermogen dat ten behoeve van de onderneming gebruikt wordt; dit wordt bepaald door de vermogensetiketteringsregels. Om deze winst van de onderneming jaarlijks te belasten, dient de totaalwinst in jaarmoten opgedeeld te worden. De jaarwinst wordt bepaald met behulp van goed koopmansgebruik (artikel 3.25 Wet IB 2001). De bedoeling van het goed koopmansgebruik is niet de ondernemer een bepaalde methode van winstberekening voor te schrijven, maar om deze juist de ruimte te bieden zelf een systeem te kiezen. Deze dient te geschieden volgens een bestendige gedragslijn. Op deze manier wordt voorkomen dat de ondernemer willekeurig de winstneming stuurt.⁸² Letterlijk wil het goed koopmansgebruik zeggen de methode welk een goede koopman zou kiezen voor de jaarwinstbepaling van zijn onderneming. Het bestaat uit drie beginselen:

- Realiteitsbeginsel: baten en lasten dienen zoveel mogelijk aan de jaren waarop ze betrekking hebben toegerekend te worden;
- Eenvoudsbeginsel: systeem voor winstberekening hoeft niet ingewikkeld te zijn;
- Voorzichtigheidsbeginsel: de ondernemer mag nog niet gerealiseerde verliezen in het jaar waarop ze betrekking hebben. Winsten mogen pas bij realisatie verantwoord te worden.

Met betrekking tot het goedkoopmansgebruik zal ik verder alleen de waardering van een bedrijfsmiddel behandelen, omdat dit relevant is voor de fiscale behandeling van de ondernemer die gebruik maakt van islamitische financieringen. Aangezien ik ervan uitga dat de ondernemer de financiering gebruikt voor de aanschaf van bedrijfsmiddelen. Allereerst dient bepaald te worden wanneer activa als bedrijfsmiddelen kwalificeren. Om een zaak als bedrijfsmiddel te kwalificeren is volgens de Hoge Raad bepalend wie de economische eigendom bezit.⁸³

⁸¹L. W. Sillevius & M.L.M. van Kempen 2010-2011, pg. 99

⁸²A.J.M. Arends, J.C.K.W. Bartel, W. Brink, A.S.G.A.C. deGraaf, J.J.M. Jansen, J.C.M. van Sonderen, Wegwijs in de Belastingheffing van ondernemingen, Amersfoort: Sdu Uitgevers 2009, pg. 74

⁸³J.H.M. Nieuwenhuizen, *Rechtsvinding en fiscale werkelijkheid*, Deventer: Kluwer 2010, pg. 142

In BNB 1958/84⁸⁴ besliste de Hoge Raad dat in het volgende geval sprake is van economisch eigendom:

‘wil iemand als economisch eigenaar van een zaak, waarvan de eigendom naar burgerlijk recht aan een ander toebehoort, kunnen worden aangemerkt, vereist is, dat economisch het belang bij die zaak geheel aan hem toekomt, hetgeen insluit, dat het risico van de waardeveranderingen en het eventuele tenietgaan van de zaak ten volle door hem wordt gedragen’

Met andere woorden om een zaak als bedrijfsmiddel te kwalificeren wordt niet vereist dat men in het bezit is van de juridische eigendom. Dit arrest creëert hiermee de mogelijkheid om een op basis van huurkoopovereenkomst aangekocht goed als bedrijfsmiddel aan te schaffen.

Ondanks dat de juridische eigendom aan de huurverkoper toebehoort, loopt de huurkoper het risico van waardeveranderingen en het tenietgaan van de zaak. Op basis van bovenstaande kan de huurkoper bij een huurkoop overeenkomst de zaak/het goed als bedrijfsmiddel aanmerken, waardoor hij aanspraak maakt op investeringsfaciliteiten en jaarlijks kan afschrijven.

Voor leasing geldt volgens de Hoge Raad⁸⁵ dat de lessor de zaken als bedrijfsmiddelen hoort aan te merken, tenzij in de overeenkomst expliciet staat opgenomen dat het gehele economische belang aan de lessee toebehoort. Dit laatste is het geval bij financial lease, waar de lessee na afloop van de leasetermijn een koopoptie heeft.

Verder geldt dat voor de jaarlijkse waardering van bedrijfsmiddelen de historische kostprijs minus de afschrijving gebruikt wordt (artikel 3.30, lid Wet IB 2001). Een belangrijk element voor de afschrijving is de bepaling van de residuwaarde en de gebruiksduur, die beide bij ingebruikstelling van het bedrijfsmiddel geschat worden

3.2 Fiscale behandeling islamitische financieringsvormen

In hoofdstuk 2 zijn de verschillende islamitische financieringsvormen aan bod gekomen, waarvan een ondernemer gebruik kan maken. Iedere conventionele financieringsvorm kent binnen de inkomstenbelasting zijn fiscale behandeling, namelijk de rente is bij iedere financieringsvorm aftrekbaar. Aangezien in Nederland nog geen islamitische financiële producten worden aangeboden⁸⁶ is het interessant om te onderzoeken met welke conventionele constructies deze het meest overeenkomen. Door deze vergelijking te maken kan onderzocht worden op welke wijze de IB-ondernemer (die gebruikt maakt van een islamitisch financieringsproduct) fiscaal behandeld moet worden. Vervolgens kunnen daardoor mogelijke knelpunten gevonden worden.

3.2.1 Musharaka en mudaraba

Binnen het islamitisch financieren bestaat de mogelijkheid om de onderneming door een musharaka overeenkomst te financieren. Bij de musharaka wordt een samenwerkingsverband aangegaan tussen de financier en in dit geval de IB-ondernemer. De samenwerking wordt aangegaan om de ondernemer van kapitaal te voorzien. De winst wordt verdeeld aan de hand van een overeengekomen verdeelsleutel en het verlies naar rato van kapitaalbreng. De maximale draagplicht van de financier voor de verliezen is gelijk aan het ingebrachte kapitaal. De mudaraba komt grotendeels overeen met de musharaka. Verschil is dat bij de mudaraba het verlies door de financier wordt gedragen (hoogstens tot zijn kapitaalbreng) in plaats van naar rato van kapitaalbreng.

In het Nederlands recht komen deze samenwerkingsverbanden overeen met de commanditaire vennootschap. Waarbij de financier de geldschietter (commandiet) is en de investerende ondernemer de beherende vennoot.

⁸⁴HR 24 december 1957, nr. 13.378, BNB 1958/84

⁸⁵HR 8 mei 1985, nr. 22 635, BNB 1986/75

⁸⁶Maandblad van het Koninklijke NIVRA De accountant nummer 6 in juni 2010, “Islamitisch Financieren Anno 2010 Haken en Ogen”

De definitie van de commanditaire vennootschap staat in artikel 19 Wetboek van Koophandel:

[1.] *De vennootschap bij wijze van geldschieting, anders en commandite genaamd, wordt aangegaan tusschen eenen persoon, of tusschen meerdere hoofdelijk verbonden vennoten, en eenen of meer andere personen als geldschieters.*

[2.] *Eene vennootschap kan alzoo te gelijker tijd zijn eene vennootschap onder eene firma, ten aanzien van de vennoten onder de firma, en eene vennootschap bij wijze van geldschieting, ten aanzien van den geldschieder.*

[3.] *De vennootschap bij wijze van geldschieting heeft geen in aandelen verdeeld kapitaal.*

Deze vergelijking is naar mijn mening terecht omdat in beide gevallen de commandiet slechts als geldschieder dient. Daarnaast is de maximale draagplicht van het verlies van de financiers gelijk aan hun kapitaalbreng. In het Nederlandse civiele recht is deze bepaling opgenomen in artikel 20, derde lid Wetboek van Koophandel.

In de Wet IB 2001 is de commanditaire vennootschap transparant. Dat betekent dat de door de commanditaire vennootschap behaalde winst bij de vennoten belast wordt. Op deze manier is de ondernemer over zijn winstdeel inkomstenbelasting verschuldigd.

Bij de musharaka en mudaraba is het de bedoeling dat bij iedere aflossing een deel van de eigendom van de onderneming door de ondernemer wordt verkregen. Dit gebeurt bij iedere winstuitkering aan de commandiet. Na de betaling van de laatste termijn treedt de financier uit het samenwerkingsverband en gaat de ondernemer zonder hem verder. Hij verkrijgt daarmee dus het volledige recht op de winst en is daarmee volledig eigenaar van de onderneming.

Gedurende het bestaan van het samenwerkingsverband is de ondernemer inkomstenbelasting verschuldigd over het aan hem toekomende winstdeel.

Verder is het interessant om met betrekking tot het winstdeel van de commandiet het volgende uit te zoeken: aangezien het winstdeel –dat aan de financier uitgekeerd wordt- deels bestaat uit aflossing en een financieringsvergoeding zou dit laatste ten laste van de winst van de ondernemer gebracht kunnen worden. Belangrijk hierbij is of een dergelijke financieringsvergoeding ook fiscaalrechtelijk als rentevergoeding kwalificeert. Aangezien in de Wet IB 2001 geen definitie van het rentebegrip is opgenomen moet deze in de jurisprudentie gezocht worden. De Hoge Raad heeft in BNB 1980/315⁸⁷ met betrekking tot het rentebegrip het volgende bepaald:

Van rente kan slecht worden gesproken indien en voorzover het ten titel van rente te betalen bedrag ook door partijen is bedoeld als vergoeding van een hoofdsom.

In BNB 1995/224⁸⁸ heeft de Hoge Raad deze lijn verder gevolgd. Gebruikmakend van bovenstaande zou de financieringsvergoeding dus fiscaalrechtelijk wel als rente aangemerkt kunnen worden en daardoor ten laste van de winst worden genomen. Op deze manier is de ondernemer terecht minder inkomstenbelasting verschuldigd.

Bij uittrekking van de commandiet, is de ondernemer belastingplichtig over de gehele winst die uit de onderneming wordt verkregen. Doordat de ondernemer geen financieringsvergoeding meer verschuldigd is, geldt bovenstaande dan ook niet meer.⁸⁹

3.2.2 Murabaha

De murabaha wordt gebruikt indien de ondernemer voor de aankoop van een goed niet in staat is om een betalingsregeling te treffen met de verkoper. Hiervoor dient er een financier tussen te komen. Het islamitische verbintenissenrecht schrijft voor dat een overeenkomst slechts één transactie mag bevatten, waardoor in casu twee overeenkomsten nodig zijn. Deze twee overeenkomsten zijn ook nodig, omdat volgens de sharia slechts gehandeld mag worden in goederen waarvan men over het eigendom beschikt. Bij de murabaha koopt eerst de financier het goed van de verkopende partij. Hierdoor wordt de financier eigenaar van het goed. De tweede overeenkomst komt vervolgens tussen de financier en de ondernemer tot stand, waarbij wordt afgesproken dat in delen wordt afbetaald. De prijs (inclusief de marktopslag) komen de financier en de ondernemer vooraf overeen. De murabaha

⁸⁷ HR 15 juli 1980, BNB 1980/315

⁸⁸ HR 3 mei 1995, nr. 28582, BNB 1995/224

⁸⁹ Dit geldt slechts onder de aanname dat dit de enige financieringsvergoeding is, die de ondernemer aangegaan is.

stelt de ondernemer in staat om het goed in eigendom te verkrijgen. Hiertegenover staat de verplichting om de betalingen te doen ter aflossing.⁹⁰

Een murabaha financiering komt hierdoor overeen met de koop op afbetaling ex. artikel 7A:1576 BW. De zaak wordt immers door de ondernemer gekocht, die vervolgens het verschuldigd geworden bedrag in delen terugbetaalt. In dit geval is het van belang te achterhalen wat de fiscale gevolgen hiervan zijn. Als eerst dient de vraag beantwoord te worden of het goed als bedrijfsmiddel kwalificeert. Dit is mogelijk als de ondernemer de economische eigendom bezit. Aan deze voorwaarde wordt voldaan, omdat de ondernemer bij de levering het eigendom verkrijgt. Daarnaast loopt de ondernemer zelf het risico van waardeverandering en tenietgaan van het goed, waardoor het economisch eigendom bij de ondernemer berust. Volgens goedkoopmansgebruik dient de zaak tegen de historische kostprijs gewaardeerd te worden, waarna jaarlijkse afschrijving mogelijk is.

Daarna dient bepaald te worden of fiscaal gezien een schuld ontstaat. Volgens de Hoge Raad⁹¹ is sprake van een schuld als sprake is van een juridisch afdwingbare verplichting. Bij de murabaha wordt aan deze voorwaarde voldaan, omdat de partijen in een overeenkomst opnemen dat de ondernemer al dan niet in termijnen het verschuldigde bedrag terug zal betalen. De kredietgever krijgt hierbij een vorderingsrecht. De volgende stap is te achterhalen hoe deze schuld gewaardeerd dient te worden. De Hoge Raad heeft namelijk een onderscheid gemaakt in de rentedragende schulden – die tegen nominale waarde worden gepassiveerd⁹²- en renteloze schulden – die tegen contante waarde worden gepassiveerd, mits deze langlopend zijn.⁹³

Uit BNB 1980/315 kan gehaald worden dat onder een rentevergoeding wordt verstaan, de vergoeding die partijen onderling overeenkomen voor de ter beschikking gestelde hoofdsom. Verder blijkt uit BNB 1986/231⁹⁴ dat het hierbij niet alleen om geldleningen hoeft te gaan. Volgens dit arrest kunnen partijen ook in situaties waarin niet expliciet een geldovereenkomst wordt aangegaan een rentevergoeding overeenkomen. Gebruik makend van dit laatste arrest kan geconcludeerd worden dat partijen een vergoeding kunnen overeenkomen, ondanks dat geen sprake is van een geldleningovereenkomst. Aangezien bij de murabaha niet direct geld ter beschikking gesteld wordt, maar een goed kan -de door de financier in rekening gebrachte- vergoeding op grond van BNB 1986/231 in aftrek op de winst worden genomen. Met andere woorden op basis van BNB 1980/315 en BNB 1986/231 kan de murabaha aangemerkt worden als een rentedragende lening. Deze dient tegen de nominale waarde gewaardeerd te worden. Verder kan uit voorgaande afgeleid worden dat de ondernemer recht heeft op renteaftrek (in dit geval de in termijnen verschuldigde winststopslag).

3.2.3 Ijara wa Iqtina

De ijara wa iqtina is een variant van de ijara (verhuur). Bij de ijara wa iqtina, wordt het eigendom van een goed op verzoek van de ondernemer verkregen door de financier. Vervolgens gaan de financier en de ondernemer een overeenkomst aan, op grond waarvan de ondernemer het gebruiksrecht krijgt. In ruil hiervoor dient de ondernemer periodiek betalingen te verrichten. Het termijnbedrag bestaat uit twee delen, namelijk de vergoeding aan de financier voor het gebruiksrecht en de betaling van de koopsom. De hoogte van de vergoeding voor het gebruiksrecht wordt bepaald aan de hand van geaccepteerde beloningsstandaarden. Bij de bepaling van de koopsom, wordt de initiële kostprijs gehanteerd.⁹⁵ De juridisch eigendom blijft bij de financier (huurverkoper), terwijl de ondernemer de economisch eigendom verkrijgt. Aan het einde van de looptijd gaat het juridische eigendom over naar de ondernemer. De ijara wa iqtina lijkt op de conventionele huurkoop ex. artikel 7:201 BW:

1. Huurkoop is de koop en verkoop op afbetaling, waarbij partijen overeenkomen, dat de verkochte zaak niet door enkele aflevering in eigendom overgaat, maar pas door vervulling van de opschortende voorwaarde van algehele betaling van wat door de koper uit hoofde van de koopovereenkomst verschuldigd is.

⁹⁰ A. Ettafahi, pg. 48

⁹¹ HR 11 juli 1984, BNB 1985/1

⁹² HR 9 april 1958, nr. 13.523, BNB 1958/176

⁹³ HR 29 oktober 1958, BNB 1958/342

⁹⁴ HR 13 maart 1985, BNB 1986/231

⁹⁵ A. Ettafahi, pg. 25

2. Alle overeenkomsten, welke dezelfde strekking hebben, hetzij als huur en verhuur, hetzij onder anderen vorm of andere benaming aangegaan, worden als huurkoop aangemerkt.⁹⁶
3. Onder huurkoop is begrepen de overeenkomst, waarbij ter zake van een koop en verkoop een derde, die den eigendom der zaak verwerft, aan den koper crediet verleent des dat het geheel van handelingen de strekking van huurkoop erlangt.

Net als bij de fiscale behandeling van de murabaha is ook hier de vraag of het goed als bedrijfsmiddel kwalificeert. Hiervoor is - zoals uitgelegd in paragraaf 3.2.2- vereist dat de ondernemer het economisch eigendom in bezit heeft. Gebruikmakend van BNB 1958/84⁹⁷ kan van economisch eigendom worden gesproken als de ondernemer het risico van waardedaling en tenietgaan van de zaak loopt. Aan deze voorwaarde wordt voldaan op het moment dat het goed aan de ondernemer geleverd wordt. Dit geldt ook voor de ijara wa iqtina, waarbij de ondernemer vanaf het moment dat het goed gebruikt wordt als economisch eigenaar wordt gezien. Daardoor kwalificeert de zaak als bedrijfsmiddel en dient door de ondernemer tegen de aanschaffingsprijs gewaardeerd te worden. Ingeval slijtage optreedt door ingebruikstelling, kan hierop afgeschreven worden. De gehanteerde methode dient wel in overeenstemming te zijn met goed koopmansgebruik.

Een andere optie om de ijara wa iqtina vorm te geven, is via de financial lease. Dit is mogelijk, omdat hierbij de juridische eigendom aan het einde van de looptijd –middels de koopoptie- op de lessee (ondernemer in dit geval) kan overgaan. Zoals ook in paragraaf 3.1.2 is uiteengezet beschikt de lessee gedurende de leaseperiode over de economische eigendom. Op grond hiervan kan de ondernemer -die van een dergelijke ijara wa iqtina gebruikt maakt- het goed als bedrijfsmiddel kwalificeren. Ook hier geldt net als bij de huurkoop variant dat de ondernemer hierop kan afschrijven, mits dit in overeenstemming met gkg wordt gedaan.

De financieringsvergoeding die bij de ijara wa iqtina in rekening gebracht wordt, is op basis van BNB 1980/315 en BNB 1986/231, ook hier als rentevergoeding aan te merken en daardoor aftrekbaar.

3.3 Conclusie

In dit hoofdstuk heb ik onderzocht met welke conventionele financieringsvormen de musharaka, mudaraba, murabaha en ijara wa iqtina overeenkomen. Ik ben hierbij ervan uitgegaan dat de ondernemer, in de zin van artikel 3.4 Wet IB 2001, van dergelijke financieringen gebruikt maakt. Wat betreft de op samenwerkingsverbanden gebaseerde islamitische financieringsvormen heb ik onderzocht of deze fiscaal op dezelfde wijze als de commanditaire vennootschap behandeld kunnen worden. Ik ben hierbij tot de conclusie gekomen dat de musharaka en mudaraba grotendeels overeenkomen met de commanditaire vennootschap. De ondernemer is dan belasting verschuldigd over de winst die aan hem toekomt. Verder stuitte ik op een knelpunt. Dit heeft betrekking op het winstaandeel van de financier, dat ook een financieringsvergoeding bevat. Op basis van BNB 1980/315 kan deze als rente aangemerkt worden en daardoor ten laste van de winst van de ondernemer worden gebracht.

Daarnaast ben ik tot de conclusie gekomen dat de murabaha overeenkomt met de conventionele koop op afbetaling. De ondernemer verkrijgt bij de murabaha het eigendom en kan het daarom als bedrijfsmiddel aanmerken, waarop (in overeenstemming met gkg) afgeschreven kan worden. Daarnaast heb ik geconcludeerd dat de ijara wa iqtina dezelfde kenmerken vertoont als de conventionele huurkoop en financial lease overeenkomst. Bij beide financieringen wordt het economisch eigendom verkregen op het moment dat de huurverkoper (financier) het goed levert. Op grond van BNB 1958/84 wordt men economisch eigenaar van een goed, als diegene risico van tenietgaan en waardeverandering loopt. Aan deze voorwaarden wordt voldaan door de ondernemer die gebruik maakt van de ijara wa iqtina. Fiscaal betekent dit dat de ondernemer het geleverde goed als bedrijfsmiddel kan kwalificeren. Afschrijving op het goed is hierdoor mogelijk.

Kortom aan de hand van bovenstaande kan ik afleiden dat de besproken islamitische financieringsvormen door de gelijkenissen met conventionele financieringen erkend worden voor de toepassing voor de inkomstenbelasting.

⁹⁶ Door dit lid kan de ijara wa-iqtina als huurkoop aangemerkt worden.

⁹⁷HR 24 december 1957, nr. 13.378, BNB 1958/84

4. Islamitische financieringen en de vennootschapsbelasting

In hoofdstuk drie heb ik geconstateerd dat de islamitische financieringsvergoeding fiscaalrechtelijk als een rentevergoeding aangemerkt kan worden. Deze conclusie zal ik in dit vierde hoofdstuk gebruiken, waar ik de algemene islamitische financieringsbeginselen in samenhang breng met de Wet op de Vennootschapsbelasting 1969 (hierna: Wet VpB 1969). De Wet VpB 1969 belast de winsten van belastingplichtige lichamen. In artikel 2 en 3 Wet VpB 1969 staan de belastingplichtigen, waaronder de besloten vennootschap, naamloze vennootschap, coöperatieve vereniging en de vereniging en stichting (voor zover ze een onderneming drijven). Ik richt me in dit hoofdstuk met name op de vraag of met betrekking tot de islamitische financieringsvergoeding eventuele renteaftrekbepalingen in werking treden. Vooral omtrent de winstafhankelijke vergoeding bij de islamitische samenwerkingsvormen, te weten musharaka en mudaraba. Ten aanzien van de hoogte van financieringsvergoeding bij de murabaha en ijara wa iqtina onderzoek ik of deze eventueel als onzakelijk kunnen kwalificeren.

Fiscaal gezien worden eigen en vreemd vermogen verschillend behandeld. Hierdoor zullen belastingplichtige lichamen geneigd zijn om eigen vermogen financieringen op vreemd vermogen financieringen te laten lijken, om zo vooralsnog renteaftrek mogelijk te maken. In de Wet VpB 1969 is een aantal bepalingen opgenomen om dergelijke situaties tegen te gaan. Ook de beslissingen van de Hoge Raad spelen hierbij een belangrijke rol. Om een antwoord te vinden op mijn vraag onderzoek ik hoe de “islamitische” winstafhankelijke vergoeding in samenhang gebracht kan worden met de deelnemerschapslening. Daarnaast probeer ik uit te zoeken of de islamitische winstopslag fiscaal als een onzakelijke lening aangemerkt kan worden. In dit hoofdstuk ga ik er overigens van uit dat er geen sprake is van een aandeelhoudersrelatie tussen de kredietnemer en financier.

4.1 Achtergrond renteaftrekbepalingen

De winst van vpb-plichtigen wordt op grond van artikel 8 lid 1 Wet VpB 1969 min of meer op dezelfde wijze berekend als de winst uit onderneming voor de inkomstenbelasting. Op basis van dit artikel behoren tot de winst alleen de voordelen die voortvloeien uit ondernemingsactiviteiten. Verder zijn alleen kosten die in het belang van de onderneming worden gedaan -en dus als zakelijk worden beschouwd- aftrekbaar. Dit volgt uit het Renpaardenarrest¹¹³, waarin de Hoge Raad oordeelde dat kosten onzakelijk zijn op het moment dat ze dienen ter bevrediging van de persoonlijke behoeften van de aandeelhouder(s). Ten aanzien van schulden geldt ook dat rente slechts aftrekbaar is, voor zover de schulden ter financiering van de onderneming dienen.¹¹⁴ Hierdoor zijn vergoedingen voor vreemd vermogen (rente) wel aftrekbaar, terwijl die van eigen vermogen (dividend) niet aftrekbaar zijn. Verder zijn afwaarderingsverliezen op vorderingen in beginsel aftrekbaar van de fiscale winst, terwijl afwaarderingsverliezen op een deelneming onder de deelnemingsvrijstelling vallen.¹¹⁵ Ondernemingen zijn daardoor geneigd om eigen vermogen als vreemd vermogen te laten functioneren om zo aanspraak te maken op de renteaftrek. Om te beoordelen of renteaftrek is toegestaan, beoordeel ik op grond van de Wet VpB 1969 en de relevante jurisprudentie. Ik behandel hiertoe de volgende renteaftrek beperkende regelingen:

- Artikel 10 lid 1, onderdeel d Wet VpB 1969: leningen die als eigen vermogen fungeren
- Jurisprudentie met betrekking tot de zakelijkheid van geldleningen

¹¹³ Renpaardenarrest: HR 14 juni 2002, nr. 36 453, *BNB* 2002/290

¹¹⁴ HR 26 april 1989, nr. 24 446, *BNB* 1989/217

¹¹⁵ R.P. van den Dool, E.J.W. Heithuis, Q.W.J.C.H. Kok en IJ. de Nies, *Compendium Vennootschapsbelasting*, Deventer: Kluwer 2010, pg. 107

4.1.1 Artikel 10 lid 1, onderdeel d Wet VpB 1969

De bepaling van dit artikel houdt in dat vergoedingen op een geldlening, alsmede waardemutaties van de lening, bij het bepalen van de winst niet in aftrek komen. De lening is onder zodanige voorwaarden aangegaan dat deze feitelijk functioneert als eigen vermogen van de belastingplichtige. De bedoeling van deze bepaling is om deelnemerschapsleningen fiscaal niet te faciliteren. In BNB 1998/208¹¹⁶ is door de Hoge Raad bepaald dat sprake is van een deelnemerschapslening als aan de volgende criteria wordt voldaan:

- jaarlijkse vergoeding is winstafhankelijk;
- ontbreken van een vaste looptijd;
- achtergesteld bij alle crediteuren

In BNB 1957/239¹¹⁷, ook wel het basisarrest van deze bepaling genoemd, heeft de Hoge Raad bepaald dat een van de winst afhankelijke rentevergoeding in beginsel aftrekbaar is. Echter, *‘wanneer het winstaandeel een onderdeel vormt van de regeling ener verhouding tussen schuldeiser en schuldenaar, welke den schuldeiser zo nauw bij het bedrijf betreft dat hij daarin in zeker mate deel heeft, dan kan de op dat aandeel uitgedeelde winst voor den schuldenaar niet meer als kosten van het bedrijf worden beschouwd’*.

In BNB 2006/82¹¹⁸ heeft de Hoge Raad geoordeeld dat een looptijd van meer dan 50 jaar gelijk is aan het ontbreken van een vaste looptijd.¹¹⁹

Indien aan deze cumulatieve voorwaarden wordt voldaan, kwalificeert de lening fiscaal als eigen vermogen en treedt de bepaling in werking. Dit houdt in dat de lening fiscaal als eigen vermogen kwalificeert- wat tot gevolg heeft dat geen sprake kan zijn van een financieringsvergoeding- en de debiteur daardoor de vergoeding niet in aftrek op zijn winst kan brengen. Volgens de Hoge Raad¹²⁰ dient in dergelijke gevallen de lening fiscaalrechtelijk als een kapitaalverstrekking te worden behandeld, ongeacht de hoedanigheid van de geldverstrekker. Indien de geldverstrekker een derde is, leidt dit tot economische dubbele heffing. Indien de verstrekker van de deelnemerschapslening geen deelneming heeft in de schuldenaar, is de deelnemingsvrijstelling niet van toepassing op de door de niet-aandeelhouder verstrekte lening.¹²¹

De rente op de deelnemerschapslening is niet aftrekbaar bij de debiteur, maar wel belast bij de crediteur. Deze onevenwichtigheid zou een knelpunt kunnen vormen bij de islamitische financiering, waarbij de financier (bank) een onafhankelijke derde is. Hier zal ik in paragraaf 4.2.1 verder op ingaan.

4.1.2 Jurisprudentie

Naast het onderscheid in kapitaal en geldleningen in de wetgeving –die zijn oorsprong weliswaar ook in de rechtspraak vindt- is er ook jurisprudentie die de renteaftrek beperkt ondanks dat fiscaalrechtelijk wel sprake is van een lening. Dit wordt ook wel de onzakelijke lening genoemd.¹²² In 2008 oordeelde de Hoge Raad dat een lening onzakelijk is als de lening een zodanig debiteurenrisico kent dat een derde de lening niet onder dergelijke voorwaarden zou hebben verstrekt.¹²³ De lening is verstrekt op grond van aandeelhoudersinvloeden. In 2011 heeft de Hoge Raad¹²⁴ bepaald hoe met dergelijke leningen omgegaan dient te worden. Als de lening onzakelijk is doordat een te lage rente wordt gevraagd, dient een zakelijke rente in aanmerking te worden genomen. Een zakelijke rente is de rente die een onafhankelijke derde zou vragen door borgstelling van een concernvennootschap. De

¹¹⁶HR 11 maart 1998, nr. 32 240, BNB 1998/208

¹¹⁷HR 5 juni 1957, BNB 1957/239

¹¹⁸HR 25 november 2005, nr. 40 989, BNB 2006/82

¹¹⁹S.A.W.J. Strik & N.H. de Vries, *Cursus Belastingrecht Vennootschapsbelasting Studenteneditie 2010-2011*, Kluwer: Deventer 2010, pg. 180-183

¹²⁰HR 11 maart 1998, nr. 32 240, BNB 1998/208

¹²¹J. van Strien, *Renteaftrekbeperkingen in de vennootschapsbelasting*, Kluwer: Deventer 2007, pg. 209

¹²²HR 25 november 2011, nr. 08/05323, LJN BN3442

¹²³HR 9 mei 2008, BNB 2008/191

¹²⁴HR 25 november 2011, nr. 08/05323, LJN BN3442

zakelijkheid van een lening wordt getoetst op het moment waarop de lening wordt verstrekt. Indien sprake is van een onzakelijke lening worden de volgende beperkingen opgelegd¹²⁵:

- het afwaarderingsverlies op een dergelijke vordering is niet aftrekbaar
- de op een onzakelijke lening schuldig gebleven rente, die uiteindelijk niet wordt ontvangen, is niet aftrekbaar.

4.2 Islamitische financieringen

In deze paragraaf onderzoek ik of de musharaka en mudarabba onder het bereik van artikel 10, lid 1, onderdeel d Wet VpB 1969 vallen. Aangezien bij deze vormen overeengekomen wordt dat de vergoeding afhankelijk is van de winst van de schuldenaar. Daarnaast onderzoek ik of de murabaha en ijara wa iqtina onder het bereik vallen van de jurisprudentie met betrekking tot de onzakelijke lening. Dit doe ik overigens onder de aanname dat de islamitische financieringsvergoeding – zoals blijkt uit hoofdstuk drie- fiscaal als een rentevergoeding kwalificeert.

4.2.1 Artikel 10, lid 1, onderdeel d Wet VpB 1969 en de islamitische samenwerkingsverbanden

Indien een vpb-plichtig lichaam besluit een op musharaka of mudaraba gebaseerde financiering aan te gaan, zou deze onder het besproken artikel 10, lid 1, onderdeel d Wet VpB 1969 kunnen vallen. Daarvoor dient eerst uitgezocht te worden of aan de drie cumulatieve voorwaarden wordt voldaan. Aangezien bij de islamitische samenwerkingsverbanden de vergoeding een deel van de winst (of verlies) is, wordt aan de voorwaarde van winstafhankelijkheid voldaan. Wat betreft de andere voorwaarden kan niet een eenduidige conclusie getrokken worden. De financieringen worden namelijk onder verschillende voorwaarden aangegaan. Om deze vraag te beantwoorden dien ik dus aannamen te maken.

Onder de aanname dat aan alle voorwaarden wordt voldaan, treedt de antimisbruik bepaling in werking. Aangezien ik ervan uitga dat de financiële instelling geen deelneming heeft in de geldnemer – en dus geen sprake is van de deelnemingsvrijstelling- treedt economische dubbele belastingheffing op. Dit geldt niet alleen voor islamitische financieringen die voldoen aan de drie cumulatieve voorwaarden, maar in het algemeen ingeval geen aandeelhoudersrelatie is tussen de kredietgever en kredietnemer. Dit knelpunt zou door de Nederlandse wetgever opgelost moeten worden.

Als ik ervan uitga dat de financiering niet voldoet aan alle cumulatieve voorwaarden – maar slechts aan die van de winstafhankelijkheid- dan is de financieringsvergoeding in beginsel wel aftrekbaar en belast bij de financier. Doordat dit niet leidt tot economische dubbele heffing of andere knelpunten, ben ik van mening dat dergelijke islamitische financieringen onder de huidige wetgeving behandeld kunnen worden.

Kortom indien gebruik gemaakt wordt van een musharaka of mudaraba financiering treedt ondanks de winstafhankelijke vergoeding geen renteaftrekbeperking op. Dit is uiteraard wel het geval wanneer een dergelijke lening aangegaan wordt met als voornaamste reden, uitholling van de heffingsgrondslag

4.3.2 Murabaha en ijara wa iqtina en zakelijke lening

Zoals in hoofdstuk twee duidelijk werd lijkt de door de geldnemer verschuldigde financieringsvergoeding qua karakter op een rentevergoeding (BNB 1980/315 en 1986/231). De vraag is of dit ook geldt met betrekking tot de hoogte van de islamitische vergoeding, waardoor deze dan ten laste van de winst gebracht kan worden. Dit is namelijk van belang voor de vraag of een dergelijke lening fiscaal als onzakelijk kan kwalificeren. Zoals blijkt uit onder andere BNB 2008/191 is sprake van een onzakelijke lening indien de lening is verstrekt door aandeelhoudersinvloeden waarbij een te lage rente in rekening is gebracht. Ondanks dat ik ervan uitga dat van een dergelijke relatie- tussen de geldnemer en financier- geen sprake is kan deze als onzakelijk kwalificeren indien een niet-islamitische financier onder dezelfde omstandigheden een hogere rente in rekening brengt. Aangezien bij islamitisch financieren het in rekening brengen van een vergoeding slechts is toegestaan indien de financier enig ondernemersrisico loopt. Het is daarom interessant om te onderzoeken of de hoogte van

¹²⁵ HR 25 november 2011, nr. 08/05323, LJN BN3442

de islamitische vergoeding overeenkomt met de vergoeding die een derde niet islamitische financier - onder dezelfde omstandigheden- zou vragen. Om een antwoord te vinden op de vraag of de winststopslag bij de murabaha en de vergoeding bij de ijara wa iqtina ten laste van de winst van de geldnemer kan worden genomen, dient uitgezocht te worden hoe de vergoeding tot stand komt. In hoofdstuk twee heb ik aangegeven dat bij de berekening gerefereerd wordt aan de geldende markrente. In de Europese Unie zal dit doorgaans de LIBOR of EURIBOR zijn.¹²⁶ Aan de hand hiervan kan afgeleid worden dat de vergoeding (bij murabaha en ijara wa iqtina) als zakelijk kwalificeert, waardoor geen renteaftrekbeperking optreedt.

Belangrijk om op te merken is dat indien de islamitische vergoeding lager is dan de geldende marktrente, deze desondanks niet als onzakelijk kan kwalificeren. Ten eerste kan hier geen sprake van zijn, omdat geen aandeelhoudersrelatie bestaat tussen de financier en de ondernemer. Het doel om de ondernemer te bevoordelen wordt daarmee ook niet aanwezig geacht. Ten tweede zou in dergelijke gevallen een islamitische derde partij –in tegenstelling tot de niet islamitische derde- wel een zelfde vergoeding in rekening brengen.

Al met al kan ik concluderen dat de murabaha en ijara wa iqtina niet als een onzakelijke transactie aangemerkt kunnen worden.

4.3 Conclusie

In dit hoofdstuk heb ik onderzocht of de islamitische financieringsvormen onder de bepaling van artikel 10, lid 1, onderdeel d Wet VpB 1969 vallen. Daarnaast heb ik onderzocht of de op sharia gebaseerde leningen overeenkomsten vertonen met de onzakelijke lening (BNB 2008/191). Hierbij ben ik ervan uitgegaan dat de islamitische financieringsvergoeding fiscaal rechtelijk als een rentevergoeding wordt beschouwd.

Allereerst kwam ik tot de conclusie dat een winstafhankelijke vergoeding in beginsel aftrekbaar is van de winst van de kredietnemer. Dit is echter niet het geval als de looptijd meer dan 50 jaar is en de schuld achtergesteld is. Een dergelijke lening wordt ook wel een deelnemerschapslening genoemd. Het is dan geen fiscale lening, maar een kapitaalverstrekking. Aangezien geen sprake is van een aandeelhoudersrelatie komen de lichamen ook niet in aanmerking voor de deelnemingsvrijstelling. Met als gevolg dat de financieringsvergoeding niet aftrekbaar is en tegelijkertijd belast bij de financier. Oftewel er treedt economische dubbele heffing op. Dit is een knelpunt dat opgelost dient te worden, niet alleen voor islamitische financieringen maar ook voor conventionele.

Vervolgens ben ik verder gegaan met de murabaha en de ijara wa iqtina, waar ik geconcludeerd heb dat de vergoeding zakelijk is. Dit komt doordat bij de bepaling van de vergoeding aangesloten wordt op de LIBOR en EURIBOR standaarden. Een dergelijke vergoeding is dus aftrekbaar bij de kredietnemer en belast bij de kredietgever.

Al met al kan ik concluderen dat islamitische financieringen fiscaalrechtelijk grotendeels overeenkomen met de conventionele leningen, waardoor een gelijke fiscale behandeling mogelijk is. Dit geldt ook voor de overeenkomsten waar misbruik aan ten grondslag ligt. Dan treden bij beide soorten financieringen terecht de aftrekbeperkingen op.

¹²⁶ C.A. Peeters 2010/2011, pg. 8

Conclusie

In deze scriptie heb ik onderzocht op welke wijze islamitische financieringen fiscaal behandeld kunnen worden. Daarvoor heb ik eerst uitgezocht wat islamitisch financieren inhoudt. Islamitisch financieren is financieren in overeenstemming met de shari'a en is niet voor alleen moslims bestemd. De kern is dat geld slechts al ruilmiddel dient. Deze manier van financieren is gebaseerd op het verbod op rente –zowel ontvangen als betalen- , speculeren, risicovolle transacties aangaan en investeren in verboden producten en diensten. Daarnaast dienen de islamitische overeenkomsten in overeenstemming te zijn met het islamitische verbintenissenrecht. De overeenkomst mag slechts één transactie betreffen en dient strafbepalingen, het bod en aanvaarding daarvan te bevatten. De taak om hierop toezicht te houden ligt bij de sharia-raden van de financiële instellingen en de fiqh academies. In de jaren tachtig van de vorige eeuw werd de eerste islamitische bank in een niet-islamitisch land gesticht. De afgelopen tien jaar is het islamitisch financieren sterk gegroeid, met een jaarlijkse groei van gemiddeld 15%. Hoogstwaarschijnlijk zullen onze zuiderburen binnenkort deze trend volgen. Zij zijn bereid om hun fiscale wetgeving hierop aan te passen.

Islamitisch financieren bestaat uit de volgende financieringsvormen:

- Musharaka;
- Mudaraba;
- Murabaha;
- Ijara;
- Ijara wa iqtina

In hoofdstuk twee heb ik geprobeerd deze financieringen te vergelijken met conventionele financieringsvormen. De samenwerkingsverbanden musharaka en mudaraba komen naar mijn mening overeen met de commanditaire vennootschap. Het doel van de samenwerking met de financier is om kapitaal te verzamelen. In ruil hiervoor krijgt de financier het recht op een deel van de winst. Deze dient ter aflossing en bevat daarnaast ook een financieringsvergoeding. Het vragen van een dergelijke vergoeding is overigens in overeenstemming met de shari'a, doordat de financier deelneemt in het risico. Dit gebeurt onder andere doordat de financier ook in het verlies deelt. Bij de musharaka wordt dit overeenkomstig de kapitaalbreng gedaan. Bij de mudaraba is bepaald dat de financier in eerste instantie het gehele verlies draagt. De maximale draagplicht van de financier is in beide gevallen gelijk aan zijn kapitaalbreng.

De murabaha financiering is een driepartijen overeenkomst die wordt gebruikt als de verkoper niet bereid is om een betalingsregeling te treffen met de klant. Hiervoor dient er een financier tussen te komen die het goed koopt en daarmee het eigendom verkrijgt. Bij de murabaha ziet de fiqh de winststopslag als rente. Hierover is door de fiqh academies nog niets bepaald. Deze overeenkomst komt overeen met de conventionele koop op afbetaling. In beide gevallen wordt de eigendom verkregen van het goed verkregen, waar tegenover een verplichting staat om het verschuldigde bedrag terug te betalen.

Vervolgens heb ik de ijara wa iqtina nader bekeken en ben ik tot de conclusie gekomen dat deze overeen kan komen met de conventionele huurkoop en de financial lease overeenkomst. Dit is afhankelijk van de gemaakte afspraken omtrent de overdracht van de eigendom aan het einde van de looptijd.

Op basis van deze vergelijkingen heb ik onderzocht hoe de islamitische financieringsvormen behandeld worden onder de inkomstenbelasting. Als eerst bleek dat de islamitische financieringsvergoeding –ondanks het ribaverbod- fiscaalrechtelijk als een rentevergoeding kwalificeert. De Hoge Raad heeft in BNB 1980/315 bepaald dat fiscaal van een rentevergoeding gesproken kan worden, indien de partijen een vergoeding overeengekomen zijn voor de ter

beschikking gestelde hoofdsom. Dit houdt in beginsel in dat in de winstdeel omvatte financieringsvergoeding - bij de musharaka en mudaraba- ten laste van de winst van de ondernemer genomen kan worden. Over het restant van de winst is de ondernemer inkomstenbelasting verschuldigd. Bij dergelijke islamitische financieringen is het verder van belang dat aan het einde van de looptijd het samenwerkingsverband ophoudt te bestaan. De ondernemer zal dan de onderneming voortzetten in een eenmanszaak en over de totale behaalde winst inkomstenbelasting afdragen.

Verder kan op grond van BNB 1980/315 ook de winststopslag bij de murabaha en de ijara wa iqtina als rente kwalificeren. Ondanks dat hier geen sprake is van een directe geldlening, wordt deze fiscaalrechtelijk wel zo behandeld, namelijk op grond van BNB 1986/231.

Met betrekking tot de kwalificatie van het goed als bedrijfsmiddel is van belang bij wie het economische eigendom berust. Men beschikt over het economisch eigendom indien men risico loopt van het tenietgaan van het goed en van de waardemutaties (BNB 1958/84). Aangezien bij de murabaha en de ijara wa iqtina aan bovenstaande vereiste wordt voldaan, kan de ondernemer het goed als bedrijfsmiddel aanmerken en daarop afschrijven.

Met andere woorden op basis van voorgaande kan ik concluderen dat islamitische financieringsvormen grotendeels overeenkomt met een aantal conventionele financieringen. Hiermede worden ze erkend voor de toepassing van de inkomstenbelasting.

Daarna ben ik verder gegaan met de Wet VpB 1969, waar ik de deelnemerschapslening in samenhang met de islamitische financieringsvorm gebracht heb. Aangezien bij dergelijke overeenkomsten de vergoeding afhankelijk is van de winst van de schuldenaar is het interessant of deze als een deelnemerschapslening kwalificeert. Ondanks dat geen aandeelhoudersrelatie aanwezig is kan van een dergelijke lening sprake. Indien aan de andere twee voorwaarden – achtergesteldheid en ontbreken van een vaste looptijd- treedt de aftrekbeperking van artikel 10, lid 1, onderdeel d Wet VpB 1969 in werking. Door het ontbreken van een aandeelhoudersrelatie kan ook geen sprake zijn van een deelnemersvrijstelling. Dit heeft tot gevolg dat de vergoeding economisch dubbel belast wordt. Dit is een tweede verbeterpunt waar ik op stuitte.

Vervolgens heb ik onderzocht of de financieringsvergoeding die bij de murabaha en de ijara wa iqtina door de financier berekend wordt, fiscaalrechtelijk onzakelijk is. Zoals blijkt uit onder andere BNB 2008/191 is sprake van een onzakelijke lening indien de lening is verstrekt door aandeelhoudersinvloeden waarbij een te lage rente in rekening is gebracht. Ondanks dat ik ervan uitga dat van een dergelijke relatie- tussen de geldnemer en financier- geen sprake is kan deze als onzakelijk kwalificeren indien een niet-islamitische financier onder dezelfde omstandigheden een hogere rente in rekening brengt. Aangezien bij islamitisch financieren het in rekening brengen van een vergoeding slechts is toegestaan indien de financier enig ondernemersrisico loopt. Aangezien bij de bepaling van de hoogte van de vergoeding gerefereerd wordt aan de geldende marktrente, kan deze als zakelijk gekwalificeerd worden waardoor geen aftrekbeperking optreedt. Ook hier kan gesteld worden dat islamitische financieringen onder het bereik van de wet- en regelgeving valt.

Al met al dient de wetgeving op enkele punten duidelijkheid te verschaffen. Een van die verbeterpunten heeft betrekking op het opnemen van een rentebegrip in de wetgeving. Daarnaast geldt –in algemene zin- dat het makkelijker moet worden voor de beherende vennoot om de financieringsvergoeding dat aan de commandiet uitgekeerd wordt, in aftrek van zijn winst te nemen. Verder geldt ook dat ter voorkoming van economische dubbele belasting bij de deelnemerschapslening, bepalingen opgenomen dienen te worden.

Kortom aan de hand van voorgaande kan ik concluderen dat – op de verbeterpunten na- de huidige Wet IB 2001 en Wet VpB 1969 in principe geen belemmering vormen voor de invoering van islamitisch financieren in Nederland.

Literatuurlijst

Artikelen:

- B. Bakker, *Islamitisch Financieren Anno 2010 Haken en Ogen*, Maandblad van het Koninklijke NIVRA: De accountant nr. 6, 1 juni 2010
Vindplaats:<http://www.accountant.nl/Accountant/Archief/Archief+'de+Accountant'/2010/Islamitisch+financieren+anno+2010.aspx>
- P. de Beer, *Solidariteit in de risicosamenleving*, Universiteit van Amsterdam, pg. 6
Vindplaats:<http://www.pauldebeer.nl/documenten/artikelen/solidariteit%2520in%2520de%2520risicosamenleving.doc+de+beer+solidariteit+in+de+risico&hl=nl&gl=nl&pid=bl&srcid=ADGEEShy8CqllYUFjjGe>
- L.L.J. van Eekelen, *Islamitisch Bankieren*, Research Memorandum december 1992: Vrije Universiteit Amsterdam
- N. van Horen, *Islamitisch versus conventioneel bankieren*, DNB Magazinenr. I, 2011
- S. Ismail. "Why Islam has prohibited Interest and Islamic alternatives for financing," *Chief Executive*
Vindplaats: <http://www.alqalam.org.uk/UserFiles/File/TheproblemswithInterest.pdf>
- M. Iqbal and D.T. Llewellyn, *Islamic Banking and Finance: New Perspective on Profit-Sharing and Risk*, 2002
- R. Kist, *Bankieren moslims verstandiger?*, NRC: 8 november 2011
Vindplaats:<http://www.nrcnext.nl/blog/2011/11/08/bankieren-moslims-verstandiger/>
- R. Meulders, *La finance islamique sort de l'ombre*, La libre Belgique, 27 januari 2012
- C.A. Peeters, *Islamitische financiering in de Europese BTW*, 2010/2011, Erasmus: Europese Fiscale Studies
Vindplaats:<http://www.europesefiscalestudies.nl/upload/Cees%20Peeters.pdf>
- H.G. Rammal, *Financing Through Musharaka: Principles and Application*, University of South Australia - International Graduate School of Management: Business Quest, 2004
- O. Salah, *Islamic Financial Transactions – Backgrounds & Structures*, Universiteit van Tilburg 17 november 2010
- M. Straathof, *Islamitisch bankieren: nog lange weg te gaan*, Nieuw Amsterdams Peil, 16 oktober 2009
Vindplaats: <http://napnieuws.nl/2009/10/16/islamitisch-bankieren-nog-lange-weg-te-gaan/>
- R.P.J.L. Tjittes, *Islamitisch financieren in Nederland*, Rechtsgeleerd Magazijn THEMIS 2008-4
- H. Visser, *De basisbeginselen van islamitisch financieren en financieren zonder rente in het Jodendom, christendom en de islam*, Vrije Universiteit Amsterdam: 2010
Vindplaats:<http://personal.vu.nl/h.visser/2011.Basisbeginselen%20islamitisch%20financier.pdf>
- H. Zubair, *Mudaraba as a mode of finance in Islamic banking: theory, practice and problems*, gepubliceerd in: Journal of Middle East Business and Economics , Vol. 14, No. 2 (December 2002)
Vindplaats:<http://personal.vu.nl/h.visser/2011.Basisbeginselen%20islamitisch%20financieren.pdf>
- KPMG ' *Making the transition from niche to mainstream*, 2006
- *Islamic home financing in Australia*, Muslim Community Cooperative of Australia (MCCA) en Iskan Home Finance, 27 november 2009
Vindplaats: IslamicBanking.info\

Boeken:

- A.J.M. Arends, J.C.K.W. Bartel, W. Brink, A.S.G.A.C. deGraaf, J.J.M. Jansen, J.C.M. van Sonderen, *Wegwijs in de Belastingheffing van ondernemingen*, Amersfoort: Sdu Uitgevers 2009
- C. Asser en A.C. van Schaick, *Mr. C. Asser's handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht, deel 5, bijzondere overeenkomsten, deel 4 Verbruikleen, altijd durende rente, bruikleen, ea*, Deventer: Kluwer 2004
- R.P. van den Dool, E.J.W. Heithuis, Q.W.J.C.H. Kok en IJ. de Nies, *Compendium Vennootschapsbelasting*, Deventer: Kluwer 2010
- E.J.W. Heithuis, P. Kavelaars & B.F. Schuver, *Inkomstenbelasting*, Deventer: Kluwer 2009
- O.C.R. Marres, *Winstdrainage door renteaftrek : (beoordeling van artikel 10a Wet op de Vennootschapsbelasting 1696 na renteaftrek na 'Werken aan winst')*, Deventer: Kluwer 2005
- P. Moore, *Islamic Finance a Partnership for Growth*, London:Euromoney Publications Plc 1997
- J.H.M. Nieuwenhuizen, *Rechtsvinding en fiscale werkelijkheid*, Deventer: Kluwer 2010
- L.W. Sillevius & M.L.M. van Kempen, *Inkomstenbelasting: Studenteneditie 2010-2011*, Deventer: Kluwer 2010
- M.J. Sinke, *Halal Mortgage*, Tilburg: Celsus Legal publishers 2007
- S.A.W.J. Strik & N.H. de Vries, *Cursus Belastingrecht Vennootschapsbelasting Studenteneditie 2010-2011*, Kluwer: Deventer 2010
- L.G.M. Stevens, *Elementair belastingrecht*, Deventer: Kluwer 2009
- B. Verhoef, S. Azahaf en W. Bijkerk, *Islamitisch financieren en toezicht: een verkennende analyse*, DNB Occasional Studies (2008), Vol.6/No.3
- W.G. Wolters, *Islamitisch financieren, tussen principes en realiteit*, Sonsbeek Publishers 2009

Digitale bronnen:

- <http://www.accountant.nl/Accountant/Archief/Archief+'de+Accountant'/2010/Islamitisch+financiering+anno+2010.aspx>
- <http://www.alqalam.org.uk/UserFiles/File/TheproblemswithInterest.pdf>
- <http://www.arno.uvt.nl/show.cgi?fid=96130>
- <http://www.arno.uvt.nl/show.cgi?fid=107858>
- <http://www.arno.uvt.nl/show.cgi?fid=122327>
- <http://www.europesefiscalestudies.nl/upload/Cees%20Peeters.pdf>
- http://www.islaamkennis.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=525&Itemid=119
- IslamicBanking.info
- <http://islamicmortgages.co.uk/index.php?id=172>
- <http://napnieuws.nl/2009/10/16/islamitisch-bankieren-nog-lange-weg-te-gaan/>
- <http://www.nrcnext.nl/blog/2011/11/08/bankieren-moslams-verstandiger/>
- <http://oathesis.eur.nl/ir/repub/asset/6041/Schaap,%20M.doc>
- <http://oathesis.eur.nl/ir/repub/asset/6279/Ettafahi,%20A.doc>
- Organization Renaissance Educational Empowerment for Awareness and Awakening(REEFAAA), *Basics of Islamic Finance & Banking*, online digital education HD part 1- 2011
- <http://www.pauldebeer.nl/documenten/artikelen/solidariteit%20in%20de%20risico%20samenleving.doc+de+beer+solidariteit+in+de+risico&hl=nl&gl=nl&pid=bl&srcid=ADGEESH8CqllYUFjjGe>
- <http://personal.vu.nl/h.visser/2011.Basisbeginselen%20islamitisch%20financiering.pdf>

- http://thesis.eur.nl/theses/economics_management/index/441114104/
- <http://www.youtube.com/watch?v=OzJkX9yH78o>

Scripties:

- M. Allaoui, *Winstdrainage onder de beginselen van Islamitisch financieren*, Erasmus Universiteit Rotterdam: bachelorscriptie 2010,
Vindplaats: http://thesis.eur.nl/theses/economics_management/index/441114104/
- J.J. Born, *De onzakelijke lening in de TBS-regeling*, Universiteit van Tilburg:masterscriptie 2010, pg.27
Vindplaats: <http://www.arno.uvt.nl/show.cgi?fid=107858>
- N. el Bouyakoubi, *Islamitische jaarverslaggeving*, postdoctorale scriptie (2010)
- A. Ettafahi, “Halal” *woningfinanciering in de Wet IB 2001, de Wet OB 1964 en de Wet BVR*, masterscriptie
Vindplaats:<http://oaithesis.eur.nl/ir/repub/asset/6279/Ettafahi,%20A.doc>.
- J. el Hannouche, *Tussen renteverbod en winstgebod. Een analyse van de bijzondere juridische risico's van islamitisch bankieren in Nederland*, Universiteit van Amsterdam Masterscriptie: 2010
Vindplaats:http://www.juridesk.nl/Islamic_Finance/Tussen_renteverbod_en_winstgebod_De_bijzondere_juridische_risico's_van_islamitisch_bankieren_in_Nederland_door_J_el_Hannouche.pdf
- S. Ruesink, *De fiscale grens tussen eigen vermogen en vreemd vermogen*, Universiteit van Tilburg: scriptie 2012, pg. 12
Vindplaats: <http://www.arno.uvt.nl/show.cgi?fid=122327>
- M. Schaap, *Islamitische contracten in Nederland?!*, bachelorscriptie 2009, pg. 20
Vindplaats: <http://oaithesis.eur.nl/ir/repub/asset/6041/Schaap,%20M.doc>
- B. Wielens, *Islamitische woning financieren en de eigenwoningregeling*, masterthesis 2009 Universiteit van Tilburg
Vindplaats: <http://www.arno.uvt.nl/show.cgi?fid=96130>

Jurisprudentie:

- BNB 1957/239
- BNB 1958/84
- BNB 1958/176
- BNB 1958/342
- BNB 1972/31
- BNB 1980/315
- BNB 1985/1
- BNB 1986/75
- BNB 1986/231
- BNB 1989/217
- BNB 1995/224
- BNB 1998/5
- BNB 1998/208
- BNB 2002/118
- BNB 2002/290
- BNB 2006/82
- BNB 2008/191
- LJN BN3442